

The Project Gutenberg eBook of Keltakukkia, by Ari Aalto

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Keltakukkia

Author: Ari Aalto

Release date: August 8, 2016 [EBook #52751]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KELTAKUKKIA ***

Produced by Tapio Riikonen

KELTAKUKKIA

Kirj.

Ari Aalto

Kuopiossa, O. W. Backman'in kirjapaino, 1900.

SISÄLLYS:

Keltakukkia.
Sovitus.
Petu parka...
Huokauksetonta rakkautta.
Ei koskaan.
Tapion jänis.
Ketin hautakummulla.
Luvattomuusko vai rikos?

Keltakukkia.

Ne ovat kevään ensimmäisiä nuo kömpelöt, niukkatuoksuiset keltakukat. Ne nousevat melkein samoihin aikoihin kuin niittyjen nurmi ja juuri silloin kuin lämpöiset kevätuuulet lumien alla levänneistä laihoista ruosteenkarvaa pois hiovat. Sama maaemo, sama taivaan sade, sama päivänpaiste ne synnyttää kuin sulotuoksuiset kesän kukatkin, nuo huumaavan tuoksunsa ja loistavan ulkomuotonsa takia ihailut ja rakastetut kukkaset, joita kuka tahansa mieltään ilahuttaakseen mielellään poimii.

Mutta ne ovat kuin luonnon harjoitelmia uusiin ja ihanampiin muunnoksiin. Siksi niitä yksinkertaisuudestaan ja vaatimattomuudestaan huolimatta suvaitsevaisina katsellaan.

Eivät ne osaa valita paikkaa, mihin nousevat. Ne tyytyvät kasvamaan pihapeltojen pientarilla ja viihtyvät yhtä hyvin tuvan päivänpuoleisen akkunan alla kuin lehtiheinäisellä niitylläkin, kun vaan saavat tarpeeksi valoa, sillä siitähän ja siinä nekin elävät eivätkä ilman toimeen tule.

Jos ne nostaisivat päänsä keskikesällä, jolloin ilma on täynnä tuoreita tuoksuja ja kentät kirjavana suosituden värejen kukkia, niin tuskin niihin luotaisiin sitäkään huomiota, mitä ne kevään esikoisina osakseen saavat. Pienet ja kokemattomat, elämäänsä alottelevat, jotka eivät tietoviisaiden tavoin niitä voikukiksi osaa arvostella, vaan väristä päättäen yksinkertaisesti keltakukiksi kutsuvat, katselevat niitä viattomalla lapsekkaalla tyytyväisyydellä, jopa ovat taipuisia niitä kulumilleenkin kohottamaan. Viehättyypä jokunen vanhempikin niitä hetkiseksi katselemaan ainakin sentähden, että hänessä niitä nähtyään ehkä herää toiveita toisten parempien puhkeamisesta.

— Keltakukkia! Hyi! huudahtaa kuitenkin moni. Niin, hylityitä ne ovat, jopa halveksituuta. Niillä on hyljätyn haalea väri ja katkeran mielen karvainen kaapu. Siksi ne ovatkin ainoastaan osattomien ystäviä ja elämässä sisytyiden ja syrjäytettyjen suosikkeja.

Kukkikaa kuitenkin keltaisetkin kukat ja auvetkaa ummuistanne, oikeus siihen on teillekin suotu. Aikanne oltua ja unhotukseen jouduttuunne sikiävät kyllä saloille sinivuokot ja puhkeavat pensastoissa purppuraiset ruusut.

Sovitus.

I.

Aikana, jolloin seuraavat seikat tapahtuivat, — siitä onkin jo kauvan — ei Väinölänniemi Kuopiossa tarjonnut samallaista näkyä kuin nykyisin. Puut olivat oksaisemmat, tuuheammat, nythän niistä — ehkäpä syystäkin — oksia syksyin karsitaan, niin että "peräniemikin" pian alkaa näyttää pylväskäytävältä, jonka yläosassa vain vielä on vähin vihreätä nähtävänä. Teitä oli vähemmän ja nekin kaitaisempia eikä yksinäisen kulkijan tarvinnut peläten poistua ylpeän polkupyöräilijän edestä, niinkuin nyt. Missä nyt uijat ilakoivat, siinä ennen salamielinen sorsa poikueineen rauhallisesti pulakehteli etsien pohjamudasta evästä, mitä lie etsinytkään! Uskalsipa se joskus auringon noustessa astua yli kaitaisen kannaksen ruohorantaiseen puiden piirittämään lampeenkin. Soma siinä oli ollakin silloin tuossa viehkeässä vesiammeessa, jonka entinen luontoperäinen kauneus nyt on kuoletettu uuden ajan kaunoaistin keksimällä kalotinmuotoisella "saarella", joka ei ole mitään muuta kuin puisten paalujen päällä tököttävä turveläjä. Ei ollut siihen aikaan myöskään huvihuoneita niemien nenissä. Kauniin Kallanselän katselija sai ihastuneena istuutua ruohikolle tai kovalle kalliolle. Mutta se mikä silloin oli, mutta jota ei enään ole, oli ravintola "parannussaunan" eli nykyisen kylpyhuoneen edustalla, siinä missä nytkin vielä on muistona syreenien saartama neliskulmainen niitypalsta.

Sinne pyydän nyt hyväntahtoisesti viedä halulliset lukijat ja alkaa kertomukseni vuosia sitten tapahtuneista tanssijaisista samassa huvilaravintolassa.

* * * * *

Kylpykausi on loppuun kulunut. On siksi virkistytty, että voidaan loppiaisiksi tanssissa koettaa jalkojen kestävyyttä. Huvila on hyvin valaistu. Kaupungin soittokunta pitää huolta hilpeästä mielialasta jota vielä juomien huumaavat virrat lisäävät.

— Akseli, huutaa totipöydästä punaposkinen ja rusonokkainen pullea herra erälle nuoremmalle hoikalle, muihin selin seisovalle miehelle, joka ajatuksissaan katselee ulos illan hämärään ja naputtelee lasin ruutuihin, — Akseli, mitä hittoa siinä seisoskelet ja haaveksit! Totta tosiaankin, juhlan marsalkki, seisothan kuin selin käännetty kuvapatsas. Rohkeutta! — annathan naisten istua ilman haluttua seuraasi... vaikka... niin, et totiaakaan maista. Rohkeutta! — poika. Missä on prinsessasi, koska...

Sana "prinsessa" pisti kuin puukko puhuteltua. Hän kääntyi, aikoi jotakin vastata, vaan hillitsi itsensä.

— Aa, eikö totta, jatkoi äsköinen mies, ja muutamat nauraa röhöttivät ja tirkistelivät laseihinsa, — Akselin posket ovat punaiset kuin Pehkosen pirtti.

Hän meni puhutellun luo, löi häntä hiljaa hartioille ja sanoi tuon sanan "rohkeutta", jota niin uutterasti näytti käyttävän.

— Haaveiletko rakkautta, joka on pilvissä asti... jota ei mainen lapsi tavoita... platoonista, puhdasta, niin...

— Mene pois! — hän hapuili jotakin sopivaa sanaa — tikka, sanoi hän viimein.

— Tikka...? toisti tuo jo jotenkin juopunut ivailija, sanoitko tikka?

— Sanoin. Olethan koko illan nokkaillut ja pistellyt minua kuin tikka vaivaista lahoa puuta, ikäänkuin olisin mikäkin toukkakoko, sanoi hän ja meni juhlasaliin.

— Oikein, huusivat muutamat pöydästä, onhan sopimatonta moinen pistopuhe niin hiljaiselle ja hyvälle miehelle kuin Akseli on. Jos hän nyt hakkaileekin tuota yhtä muita enemmän, eihän siinä mitään pahaa ole. Kuka hyvänsä meistä olisi onnellinen, jos hän hyväksyisi papereitamme.

— Ketä yhtä, kuka hän, kysyi muudan pöydän päästä ja pyyhki pois tupakanporoa frakkinsa kaulukselta, en ole ollut kesää kaupungissa enkä siis tiedä mistä on kysymys.

— Mistäkö kysymys? puuttui puheesen nolauksen jälkeen jo hiukan toipunut punakka, pullea herra. Siitä, että tuo Akseli, pahainen nulikka, pelaa kavaljeeria yli muiden. "Prinsessasta" on kysymys, tuosta peijakkaan kauniista saksattaresta vai hittoko hän lie, jota kaikki herrat ihailevat ja naiset kadehtivat, ja jonka kanssa Akseli on tehnyt veneretkiä Lehtosaaren rannoille ja...

— Joka ei veli Timon kanssa ole lähtenyt vesille, sanoi joku joukosta.

— Se on siis kateutta kaikki. Veli Timo, olet mustasukkainen! sanoi herra pöydän päästä ja meni hänkin saliin, jossa juuri soitettiin tanssiin.

— Mustasukkainenko?... Rohkeutta! Olenko pyytänyt?... Helkkarin nätti hempu... Rohkeutta!... Rohkeutta!...

Huone tyhjjeni pian. Paitsi paria vanhempaa herraa istui pöydässä ainoastaan Timo, jonka pää nuokkui pöytänsä päin hänen tavantakaa hokiessaan mielisanaansa: rohkeutta!

Hetkisen jälkeen aukeaa ovi. Pari nuorta herraa tulee siitä.

— Saamari soikoon, hän on tähti! Valkea sopii mainiosti hänen tumman tukkansa pohjaksi.

— Entäs nuo silmät! Näitkö kuinka Akseli häntä...

— Pyöritteli kuin omaansa.

— Ikäänkuin ei muilla olisi oikeutta tanssittaakaan häntä.

— Näinhän, mutta muutakin...

— Mitä, senkö että Akseli on rakastunut häneen korvia myöten?

— Muutakin...

— Mitä, sano hitolla!

— Hän on myös pikeytynyt Akseliin.

— Mitä sanot... pippuria!

— Oo, sano minua valehtelijaksi. Olisitpa nähnyt miten tuttavallisesti he...

Hänet keskeytti tulijoiden tulva. Tanssi oli loppunut ja kukin sytytteli tupakkaansa.

— Rohkeutta!... sanoi Timo horroksistaan hälinään herättyään.

Siinä sitten hälistiin, ivailtiin, laskettiin leikkiä ja kiisteltiin ja moitittiin hyviä ja vähemmän hyviä tanssijoita. Kukaan ei hälinässä huomannut kuinka Akseli pujahti ulos ovesta. Olihan tanssin loma ja nyt piti siis jokaisen virkistelläidä.

Ulos päästyään Akseli katsoi ympärilleen ja hiveli nenäliinallaan hiestynyttä otsaansa. Teki niin hyvää tuo illan viileys. Pitkin tietä käveli käsi kainalossa kaksi naista. Kun he käänsivät selkensä Akselille, kääntyi hän ja teki kaaroksen kartanon päädyn puolitse toiselle puolelle. Siellä hän vielä vilkasi taakseen ja kun ei ketään nähnyt, asteli hän etemmä. Pari kolme kuokkuria pötkivät pakosalle hänen edellään. Hän kääntyi vasemmalle ja näki illan pimeässä jotakin valkeaa kuumottavan erään penkin kohdalta.

— Aline, sanoi hän varovaisen hiljaa.

— Akseli, kuului samoin ääni penkiltä, miksi niin kauvan...?

— Kauvanko? Pelkäsitkö jo?

— Oh, en.

Akseli istui penkille.

— Aline, sanoi hän, ennen olit sinä minusta kaunis, nyt olet sinä hurmaava ja...

— Älä sano niin. Enhän muuta ole paljo kuullutkaan koko iltana. Ei, sano kuitenkin... Sinä kun sen sanot niin melkein uskon ja tuntuu sinun sanoessasi niin somalle...

— Niin, sinä olet tosiaankin kaunis... liian kaunis, liian hyvä pysyäksesi täällä... Niin, huomennahan jo aijot lähteä?

Ääni kuulosti surulliselta.

— Huomenna.

Akseli sitä tuskin kuuli, hän jatkoi:

— Etkö voi viipyä päivää, paria? Et voi uskoa, minusta vaan tuntuu, en tiedä miksi, siltä kuin et sinä lähtisikään huomenna.

— Minun täytyy. Eilen taas saimme kirjeen kotoa, jossa kiihkeästi kotiin kaivataan. Tätillä sitäpaitsi on koko kesän melkein ollut ikävä täällä. Hänhän puhuu niin vaivaloisesti ruotsia ja saksan taitavia täällä on vähä. Sitäpaitsi syksykin jo joutuu ja matka on pitkä.

— Niin, se on totta, sinun täytyy ja minun täytyy...

— Mitä?

— Jäädä.

— Totta kyllä, vaan tavataanhan taasen. Tyynny toki.

— Kukapa sen tietää... Menethän niin kauvas, taakse Saimaan, yli Itämeren, sitte vielä, eikö totta, maata, maata pitkän matkan? puheli Akseli antaen kiihkoisen luonteensa päästä valloilleen.

— Menen kylläkin kauvas, vaan sinnehän sinäkin olet luvannut tulla sitten.

— Niin, *sitten*... Mutta kuka tietää jos...

— Jos?

— Niin... ei mitään, vaan onhan siihen niin kauvan. Voihan unhottua tällainen salonlapsi suureen maailmaan taas saavuttuasi.

— Sinäkö...? — Se tuli painolla. — Oh, ei!

Nyt oli Alinen vuoro kiihtyä.

— Ennen kun minulle kerrottiin kotona Suomen jylhistä saloista ja järivistä vaarojen alla ja pitkästä pimeästä talvesta ja kauniista, lyhyestä kesästä, heräsi minussa halu nähdä tämä maa, mutta samalla minä pelkäsin.

— Pelkäsit... mitä?

— Ajattelin, että ihmiset täällä ovat kylmiä kuin talven hanki ja ikäviä kuin syksyn ilta, vaan nyt kun ne olen nähnyt... niin, ei, ei koskaan unohdu tyyneesen salmeen kuvastuvat koivut tuolla niemen kainalossa, et koskaan unohdu sinä.

— Aline, Aline! — Akseli ei tiennyt mitä tehdä. Tuo kaikki tuntui hänestä tällä hetkellä niin varmalta. Hän puristi valkeiden käsineiden peittämiä käsiä kiihkoisesti ja pimeässä hapuili hänen katseensa vierellään istuvan äänettömän etelän tyttären katsetta.

Hän tapasi sen.

— Aline! toisti hän vielä kerran.

Alinea puistatti. Akseli tunsi sen aivan.

— Lähde pois täältä, tiedän kylläksi... lähde pois ulkoa, voit vilustua...

— Enkä...

Melkein pakoittaen kiersi Akseli oikean kätensä Alinen vyötäreille ja vei hänet näin pois pitkin polkua huvilaan päin. Siinä, missä syreenit hiljaa suutelivat yli tien toisella puolella olevia pihlajoita, he pysähtyivät hetken ja suutelivat hekin toisiaan. Käsikädessä, ikäänkuin ei heidän enään koskaan tarvitsisi erota, tulivat he rapuille asti.

Sisällä oli tanssi kuumimmassa kulussa. Jokunen oli jo ehtinyt "tähteä" kaivata.

II.

Seuraavana päivänä Kuopiossa oli monet kahvikekkerit ja jokaisessa sama juttu keskustelunaiheena. Asia oli alkanut siitä että Hätisen matami varhain aamulla oli aika kyytiä kulkenut kaupungin lääkäriin ja tiellä sinne tavannut hyvän tuttavansa Tiihoskan. Tälle kertoi hän kuinka kaupungissa koko kesän vierailut ulkolainen neiti eilen tanssijaisissa oli vilustunut ja nyt tarvitsi lääkäriä.

— Mutta eihän eilisiltana ollut kylmä, oli Tiihoska huomauttanut.

— Niin, mutta hänhän on niin hieno ja hento ja tottumaton kylmään, sitäpaitse kuului kävelleen hetkisen tanssin lomalla ulkona erään herran kanssa viileytteleessä.

— Aa, kyllä ymmärrän... Kuka herra se oon ollut?

Tiihoskalla alkoi jo olla kiire. Hänen piti mennä kauppias Gulmanniin pesujen tekoon, vaan sitä ennen olisi hän tahtonut täydentää tietojaan uutisesta, vaan Hätisen matami ei sanonut tietävänsä. Vilauttihan vaan hyvästellessään vasenta silmäänsä merkitsevästi — se oli nyt hänen tapansa — ja juoksujalassa läksi lääkäriin.

Gulmannin kyökissä Tiihoska kertoi sisäkkö-Annille, kuinka kaupungissa vierailut ulkolainen neiti eilen tanssijaisten aikana oli *pitkän* aikaa tanssin lomalla kävellyt *hiestyneenä* erään tuntemattoman herran seurassa ulkona ja vilustunut, *eikä koko viime yönä nukkunut ollenkaan*. Tänään oli pitänyt lääkäri hakea.

— Mistä te nyt jo sen tiedätte... näin varhain? kysyi Anni.

— Mistäkö tiedän? Kyllä minä tiedän, minä, Hätisen matamihan se lääkäriin mennessään kertoi asian aivan sanasta sanaan niinkuin minä ja lisäkin, vaan kaikkia ei sovi kertoa tuommoisille nuorille tytöille kuin Anni on. Mutta matamin kanssa me olemme hyvät ystävät.

— Niin olettekin, ajatteli Anni, ja monen muun matamin kanssa myös.

Ei hän omasta puolestaan asiaa sen enempää udellut, arvasihan hän lopun itsestään, vaikka hän ei paljoakaan uskonut Hätiskän höpötöksiä. Hänestäkin kun jo olivat levitelleet... Hän kaatoi kahvia Tiihoskalle ja vei sitte kahvikannun saliin herrasväelle. Siellä oli vasta rouva valveilla.

— Hyvää huomenta, Anni, onko Tiihoska jo tullut?

— On, rouva, hän on kyökissä. Viedäänkö herralle jo kahvia?

— Ei, annetaan hänen nukkua, hän viipyi myöhään eilen tanssijaisissa.

— Oliko siellä se ulkolainen neitikin, uskalsi Anni kysyä.

— Oli, mitä sitte?

— Tiihoska kertoi hänen nyt olevan vaarallisesti sairaana. Se oli niin salaperäinen tuo Tiihoska.

— Niinkö? Anni saa mennä jo kamariani siistimään.

Anni teki kuten käskettiin. Rouva meni yökökiin Tiihoskaa puhuttelemaan.

Jo ennen aamiaista meni hän sitten kävelyille, mutta käski ennen ulosmenoaan Annin keittää ja tarjota Tiihoskalle leivän kanssa kahvit.

— Vieläkö tuon kieli voiteita tarvitsee, ajatteli Anni itsekseen.

Rouva ei malttanut olla pistäytymättä naapuriin. Hän pyysi naapurin rouvaa aamukävelyille eikä voinut olla arveluitaan hänelle kertomatta.

— Niin, jo olen ajatellutkin... niin vapaata se on ollut koko kesän... mokomakin lerttu...

Näin juttua jauhettiin. Puolenpäivän jälkeen oli jo yhdestä höyhenestä kasvanut kokonainen kana. —

Akselikin oli jo aikaiseen saanut Alinelta kirjelapun, josta tiesi, ettei vilustuminen ollut erittäin vaarallista, vielä ainakaan, vaan että Alinen matka oli pariksi viikoksi lykkääntynyt. Mutta noin neljän tienoossa niemelle menessään tapasi hän Timon, joka oli ollut kyllin herkkä akkojen puheita uskomaan ja oli kyllin raaka ja epähieno kertoakseen Akselille pistellen kaikki kuulemansa, joissa ei toden totta Alinen mainetta säästetty. Tiedettiin sekin, että Aline ja Akseli syreenipensastossa olivat toisiaan suudelleetkin.

— Niin, niin pitääkin tehdä. Sittehan vasta olet varma saaliistasi. Onhan melkein pakko sinun saada eli, jos paremmin sanon, ottaa Aline, puhua räätysteli Timo.

— Riittää! Niin voit ajatella ainoastaan sinä, jolle ei mikään tunne ole pyhä. Jos uskallat vielä jotakin mainita, en tiedä mitä teen. Tyttö on niin viaton että pelkkä nimen mainitseminenkin sinun seurassasi on jo loukkaus häntä vastaan.

— Luulenpa melkein että olet syytön, vaan kun ajattelen että sinäkin olet ihminen ja mies, ja kun muistan hänen muotonsa muhkeuden ja joustavan käyntinsä ja...

— Konna! lopeta jo! Saastasi tarttuu jo... Eikö sulia ole sydäntä eikö armoa, sääliä... lopeta, lopeta!

— Niin lopeta sinäkin jo. Luuletko muita parempi olevasi. Onhan sun nyt hyvä olla... olethan varma rakkaudessasi.

Akseli ei voinut kestää. Takaisin kaupunkiin kääntyi hän, Timon eriämään sai kuin saikin. Toista tietä kumminkin ajatuksissaan takaisin niemelle asteli, siellä hän ennenkin oli huolensa haihdutellut.

Mutta kummalliset, entistä oudommat olivat ajatuksensa.

Hän oli tehnyt skandaalin... miten poistaa se? Mutta eihän sitä kukaan uskoisi... Kateus... sehän uskoo kaikkea. Niin, niinhän pitääkin tehdä... sittenhän olisi varma... Ei, pois se ajatus! Hänhän rakasti Alinea. Olikohan se puhdasta? Oli, ainakin ollut... olihan se vieläkin... Mutta Aline menee pois, ehkä ikipäiviksi... Vaikkakin, ei, ei...! Mutta sittehan hän...

Tuo ajatus kalvoi hänen kokematonta mieltänsä.

Eikö muuten...? kysyi hän jo itseltään. Vaaka kallistelihe. Hän tahtoi, halusi Alinen omakseen ja tuo varmuus painoi vaakaa alaspäin.

Itsetietämättään oli hän istunut eräälle penkille. Siinä istui hän kauvan ohikulkevia huomaamatta. Sairalaiseksi käynyt mielensä liiteli tuntemattomissa maailmoissa; kiusaavan oudon äänen kuiskaukset painoivat vasten tahtoakin vaakaa alaspäin.

III.

Näin kului noin kolme viikkoa. Aline oli jo parantunut ennen, vaan varovaisuuden vuoksi oli lääkäri pyytänyt joksikuksi ajaksi matkan lykkäystä. Aline kyllä tiesi olevansa aivan terve, vaan kun tätinsäkin oli yhtä mieltä lääkärin kanssa, viipyi hän, ollenkaan tietämättä valheellisista halpamaisista jutuista, joita hänen selkensä takana oli sepitelty. Akseli oli myöskin rauhoittunut. Hän tutki itseänsä ja tuli vakuutetuksi, ettei hänen suhteessaan Alineen oli tapahtunut mitään muutosta. Alinen parannuttua oli hän käynyt häntä tervehtimässä, uskaltamatta ja tahtomatta kumminkaan hänelle mitään kulkupuheista kertoa. Olivat he sittemmin kolmisin, Aline, tätinsä ja Akseli kävelleet kauniimpina päivinä ulkonakin.

Eräänä iltana — se oli viimeinen ennen eroa — he taas kävelivät kolmisin niemelle kylpyhuoneen ohitse.

Syksy teki utterasti tuloaan. Halla oli koivujen lehdet haalentanut ja tuulen leyhkö lennätteli niitä

leppeästi ja kuni säälien laski elottomat lehdet entisten elottomien kuolinpeitteeksi. Vierrepaikat tien molemmin puolin olivat paksussa lehtipeitteessä, keskellä oli vähemmän ja siinä kulki Aline tätinsä ja Akselin keskessä. Äänettä oli kaikki kunnes täti kysyi:

— Tuleeko talvi jo piankin?

— Niin, tuleeko talvi jo piankin, yhtyi Aline.

Akselin ajatukset kiertelivät muita maita, saihan kuitenkin sanotuksi:

— Sitä on vaikea sanoa. Usein menee kauvankin ennenkuin lumi luo viimeisen peitteensä ja Pohja laittaa lujat lukkonsa kala-aittoihin ja pusertaa viimeisenkin elinvoiman riutuvasta luonnosta. Usein taas talvi tulee aivan odottamatta, tarkoitan keväällä, silloin kesää odotetaan...

— Keväällä...!

— Sehän lienee surullista...

— Ei ole talven tulo mieleistä muutenkaan, vaan kun odottamaton takatalvi ryöstää kaikki kevään ilot ja kalleudet, niin epätoivoiselta tuntuu elämä. Muuten talveakin on monenlaista.

— Kuinka niin?

— Niin, mitenkä niin?

Ei Akseli enään mitään vastannut, ajatteli vain omaa aavistamaansa talvea. Vaan Aline ei hellittänyt.

— Todellako? Kuinka silloin käypi, kestäkö talvea sitten toiseen talveen... eikö kesää sitten tulekaan?

— Tulee joskus, useinkin, vaan ei niin ihanaa. Takatalvi ryöstää hempeimmät kevään kukat ja ruusut kuolevat kukattomina, lintujen laulu on ilotonta. Ihmisrinta vaan toivoo talvea, kovempaa, ankarampaa, joka kuolettai hänetkin kun kerran kaikki...

— Hyi! Sinä olet katkera, Akseli, peloitat. Et saa puhua noin. — — — Takatalvi...? lintujen laulu on ilotonta ja... Akseli, ethän niin sanonut?

— Sanoin, kaikki on mennyttä silloin kuin kevät muuttuu talveksi, kun toiveet eivät toteudu...

Tätiä ei kävely miellyttänyt enään.

— Käännyttään, sanoi hän miettiväisnä.

He kääntyivät. Täti asteli edellä, Aline ja Akseli keskustellen jälessä.

— Siis viime kerran näen sinua nyt?

— Ei, onhan aikaa huomenna. "Seura" lähtee vasta kello 10; voimmehan sitä ennen vielä tavata.

— Missä? kysyi Akseli kuivasti.

— Akseli, älä ole noin katkera. Tulemme tänne... tuonne Härköniemeen, siellähän kesälläkin istuimme. Elämme muistoissamme.

— Vaan virkistääksemme niitä että ne sitä selvempinä ja useammin esiintyisivät sitte kun kaikki on mennyttä. Ei! paras on ett'emme niitä enään verestä... vaikka eihän syy ole sinun... suo anteeksi... ei, en tiedä oikeastaan... minä lähden jo nyt pois, vaan ei, ei...

— Ettekö joudu jo, kiirehti täti.

Yhdessä kävelivät he sitte kaupunkiin päin melkein ääneti, täti vain koetti pitää puhetta vireillä, vaan vastaukset olivat lyhyviä, joskus aivan sattumattomia. Aline käveli ajatuksissaan ja Akseli siinä sivulla ei saanut katsettaan pois hänestä. Hän näki vaan hohtavan valkean kaulan, jolle öinen musta tukka oli vastakohtana kuin tähdetön yö Juhannuksen aikaiselle päivälle, ja säteilevät silmät, joista hellitti kesäinen kuumuus hänen silmiinsä ja sieltä syksyiseen sydämeensä.

— Minä tulen, Aline, tulen kuitenkin aamulla sinne... kuiskasi hän hyvästiä heittäessään, ja tädille jätti hän ainaiset hyvästit.

IV.

Hitaasti hellittää syyskuun yö huokailevan Kallanselän seudut hallaisesta hyväilystään ja lännen

leutoinen leyhkä ajalee ilkeitä usvapilviä pois lahtien poukamista, hitaasti haihtuu hämärä ja paljastuu päivän ajaksi pilvinen taivas. Vain hetkeksi. Tuuli kääntyy, kiihtyy, tuo pilviä muhoilevia ja mustia, jotka uhkailevat maata ja paljastuneita puita pitkällä, ikävällä ja yhtämittäisellä sateella. Tunnotonna kiidättelee tuuli keltaisia lehtiä sinne ja tänne ja ryöpyttelee niitä joukoittain pitkin puiden runkoa ylöspäin ja sitte itse ilkeästi ulvoen latvoissa naurahtelee, kun ei noilla lakastuneilla lehdillä ole kyllyksi voimaa tarttuakseen takaisin onnettomien emojensa ojennetuihin oksiin.

Kello on noin seitsemän seudussa. Autiona on kaupunkilaisten kesäinen mielipaikka. Kenenkä mieli sinne enään teki, varsinkaan noin pilvisen päivän varhaisena aamuna. Rastaat vaan lennellä lepsuttelevat räkättäen puusta puuhun, nekin pois lähdöstään puhellen ja toisiaan odotellen.

Vaan näyttää siltä kuin ei niemi nytkään olisi unhotettu, sillä oikeanpuolista rantatietä astelee jokunen herrasmies. Hän tähtäilee taakseen ja kurkkien kaikille puolille kulkee arkana kuin omantunnon vaivoissa vaeltava pahantekijä.

Se on Akseli. Uskollisena sanalleen, kummalliset ajatukset mielessään astelee hän kylpyhuoneen ja ravintolan välitietä. Hän on viettänyt unettoman yön, jonka kuluessa jos jotakin on jo ajatella ehtinyt. — Entäpä jos Aline ei tulisikaan, ajattelee, jos ei pääsisi taikka jos ei tahtoisikaan... Mutta jos hän jo odottaa...?

Hän kiirehtii kulkuaan. Tuulenpuuska ryöpyttelee lehtiä hänen silmilleen, ja ne kun hänen jalkojensa alla kahahtelevat, säpsähtää hän ja takaisin kääntyä aikoo.

— Minä narri...! lähden tuulta takaa ajajaan... Eihän täällä ketään ole, mutta jos on, niin...?

Rannan raidassa räkättää harakka räikeää nauruaan. Akseli kumartuu maahan kiven mukuraa ottaakseen ja sillä sitte mokomaa räähkää heittääkseen. Kiven asemasta löytää hän hopearahan. Aikoo sillä harakkaa heittää, vaan jo liipottelee lempo myötätuulta salmen yli Varvisaareen päin. Mitään ajattelematta pistää Akseli rahan taskuunsa ja jatkaa matkaansa. Yhä vaan kuitenkin mielensä mutaisena myllehtii. Hän ei saa pois ajetuksi ilkeitä ajatuksiaan. Viime yön lyhyet unet ovat niitä entistään enemmän elvyttäneet.

— Pois olisi paras mennä... Entäpä jos hän tulisi taikka jo on täällä... Jumalani!... onko minulla kyllin voimaa... Ei, ei... minulla täytyy olla... täytyy, täytyy!

Hän on tullut kentän laitaan. Keskellä kenttää juoksentelee edestakaisin pieni poikanen paperileijaa perässään vetäen. Tuuli tempoo sitä ja väliin hellittää. Vähitellen kohoaa se ylös pyörteen mukana ja riemuiten poika soluttaa hienoa rihmaa kerästä kädessään. Akseli menee pojan puheille.

— Mitä teet? kysyy hän.

— Näettehän, vastaa poika välinpitämättömästi ja soluttelee vain yhä rihmaa kohoavan leijan jälkeen.

— Aiotko laskea sen ilmaan?

— Siellähän se jo on, vastaa nenäkkäästi poika.

Se leijui jo korkealla ja pieneni pienenemistään. Akselia suututtivat pojan vastaukset.

— Niin, mutta tällä tavalla ilmaan?

Hän otti yht'äkkiä rihman riemuitsevan pojan kädestä, katkaisi sen ja yhä korkeammalle kohosi köykäinen paperi. Poika pillahdi itkemään.

— Se ei... ollut... o... ma... ni...

— Kenenkäs sitte?

— Vanhemman veljeni, joka vielä jäi nukkumaan. Omin luvuin sen otin kun näin niin kovasti tuulevan. Nyt... minä... sa... an... se... elkääni, itki poloinen aivan ääneen.

— Tee uusi!

— Uusihan se olikin. Eilen juuri veljeni osti uuden rihmarullan ja sekin meni... ui... ui... ui... uih!

Akselia säälitti ja hän antoi löytämänsä rahan pojalle, jonka kasvot kirkastuivat ja itkukin siihen loppui.

— Ota tämä. Tehkää molemmat uudet ja isommat.

— Kaikkiko? kysyi poika, joka ehkä ensi kerran elämässään sai noin suuren rahan.

— Niin, vastasi Akseli. — On ehkä parempi että tuo veitikka meneekin täältä pois, ajatteli hän yksin.

Poika puristi rahaa ja muistamatta kiittää läksi hän kenttää pitkin loikkimaan ja huusi mennessään:

— Nyt laskemme ilmaankin ja monta...

Akseli hymyili kujeelleen ja katsoi paperileijua. Se oli kadonnut näkymättömiin.

Mutta hänen silmänsä saivat uuden katsottavan. Pitkin Härköniemeen menevää tietä kentän laidalla kulki kuin keijukainen hänen "öittensä unelma ja päiviensä valo", Aline. Tuuli painoi tiukkaan höllän hameen hänen viehkeää vartalooaan vasten. Heti oli Akseli hänen kupeellansa.

— Kuka oli tuo naurava ja teuhaava poika, joka juoksi vastaani?

Akseli kertoi ja Aline vielä kysyi:

— Miksi et antanut pojan iloita?

— En tiedä oikeastaan.

He poikkeutuivat polulle vasempaan. Se laskeutui Härköniemeen. Akseli vilkasi taakseen ja tarttui Alinen käsivarteen.

— Tulithan?

— Kuinka...? Lupasinhan; et suinkaan epäillytkään?

— Enhän... vaan... luulin... kun ilma on noin myrskyinen ja...

Hän hämmentyi hiukan.

— Mutta miksi olet niin kummallinen? Olet jo kauvemman aikaa...

— Ei mitään... ajattelin vain... että... että... sinä menet kohta pois...

He olivat tulleet itse niemeen.

— Istutaan tuohon nurmelle, ehdotti Akseli.

— Ei! Mennään kävelemään. — Kuinka petäjät nyt kummallisesti kohisevat!

— Niin, se on riemuhuutoa ja samalla sääliä...

— En ymmärrä.

— Niin... mutta istutaan. Minä selitän. — Näetkös, nuo paksut petäjät tuossa... ne ovat sellaisia syrjästä katsojia, jotka riemuitsevat sentähden, etteivät tuulet ja tuiskut niille mitään mahda, mutta ne säälivät samalla koitoja koivuja ja pihlajaparkoja, jotka kylmän kosketuksista lakastuvat ja jos taas kuumuuskin liiaksi rasittaa — kuolevat. Itse säilyttävät ne kauvan tuoreutensa, terveytensä, melkein siksi kuin vanhuuttaan väsyvät, lahoavat, loppuvat...

— Kuinka kummallisesti sinä puhut... Miksi — niin —?

— Se on luonnon määrän mukaista, jatkoi Akseli silmiään pois Alinesta luomatta. Toisilla on toinen voima, toisilla toinen. Niin on, jatkoi hän yhä, kiertäen oikean kätensä Alinen vyötäreille, — niin on usein laita ihmiselämässäkin...

Näin puheli hän kauvan hajanaisia haaveitaan, Aline ei ymmärtänyt oikein, tuskin tarkkasikaan.

— Kuuleppas kuinka kiihkeänä tuuli suhisee puissa... hän sanoi ja painautui lähemmäksi Akselin povelle. Tulisetsä silmänsä katselivat pitkin Kallanselkää, katsoivat niinkuin katsotaan silloin, kuin ei oikeastaan mitään katsota. Vaan silloin kuitenkin nähdään niin paljo, ettei puoliakaan voida kertoa niistä näkemistä. —

Hän näki tuuhean tammiston, jossa tuuli soitti. Sen takaa vauhdilla vierivän, välkkyvän Rhein in vuon, kotirantansa, jolla nuorukainen banjoa soitti. Tuulen humina tammistossa tuntui tyyntyvän ja tulisetsä sävelet nuorukaisen soittimesta kaikui vät hänen korviinsa. Niissä oli tunteen tulta ja mukaansa tempaavaa lempeyttä noissa sävelissä. Mutta tuolla nuorukaisella oli vaaleansinisetsä silmät... tukka, niinkuin tulisetsä etelän lapsella ainakin, kiharainen, tumma... sen huulet näyttivät liikkuvan ja kuni tuulen tuomana saapui hänen korviinsa kuiskaus: "Aline, Aline... et aavista lempeni suuruutta... et sisäistä ääntä sydämessäni... Minä en saisi rakastaa sinua... mutta minä en voi... minä en voi." Hän

tunsi polttavien huulien koskettelevan huuliaan, otsaansa, poskiaan ja hän sulautui kuumaan pitkään syleilyyn ja itsekin tunsi hän syleilevänsä...

Ja he istuivat vieretysten kumpikin itkien, kuin äitinsä kadottaneet lapset. Akseli kädet Alinen kaulan ympäri kiedottuina rukoili:

— Älä unhoita minua, Aline, älä unhoita... niin paha kuin olenkin...

— Enhän voi jos tahtoisinkin.

— En minäkään; etsin sinut vaikka Himalayan korkeimmalta huipulta... etsin sinut, Aline, kuuletko... etsin ja omistan.

Akseli hiveli hellästi hänen hiuksiaan.

— Sinä enkelini... pyhä... puhdas... niin, annathan anteeksi... Enhän olisikaan... en tahtonutkaan ja kuitenkin...! Vaan sun silmäsi...! pyhyyttä loistavat... puhtautta, lempeää... Voittamaton viattomuus... lapsen puhtaus ja... olen aivan hullu... annas kun katson niitä, onneton... ne puhdistavat tahtomattani tahrautunutta... Voitko antaa anteeksi?

— Voin ja tahdon ja kuitenkin... pois lähdemme täältä... pois!

Tuuli oli yhä kiihtynyt, hongat huojuivat ja kuivat oksat ruskivat ja ratisivat ja lehdet lentelivät levottomina sinne ja tänne. Kun he kerkiävät kävellä hiukan, lennättää tuuli kellastuneen koivun lehden Alinen povelle, johon se takerraikse kiinni. Aline ottaa sen käteensä siitä, sitä Akselille näyttäen katseensa maahan kääntäen sanoo:

— Tuossa *olisin* nyt minä...

— Ja minä, sanoo Akseli, olisin pakkanen ja talvi, joka sen siksi laati ja teki, vaan Jumalan kiitos... ei, ei! — Antaakohan Jumala sen anteeksi...?

— Talvi... takatalvi... kuihtuvat kukattomat ruusut... ilotoin lintujen laulu... Sitähän ei Jumala tahtone... Olisiko se ollut takatalvea vai...

— Takatalvea toivottavasti... pian haihtuvaa tarkoitan.

Ei hän sitä oikein itsekään tiennyt.

— Niin se *oli* sitä, vaan sinun täytyy muuttaa mielesi kesäiseksi.

— Tahdotko sen?

— Josko tahdon...?

— Niin, minäkin tahdon ja tahdon tulla sovittavana, niinkuin näyttäytyy sumupilvien takana piilotellut päivänpaiste ensikerran takatalven perästä ikäänkuin anteeksi anovana ja uudesti luovana.

* * * * *

— Ketä ne olivat, tunsitko?

— Hitto heidät tuntekoon, vaan madonna oli nainen naisekseen.

— Oli tosiaankin, *veniant mille, sicut ille!* [näyttäytykööt tuhannet niinkuin tuo!]

— Sano edes *illa*.

— Ei, minä tarkoitan tuota herraa... Luulenpa olevani mustasukkainen hänelle... Kukahan lie ollut?

— En joutanut katsomaan, naista katsoin.

— Niin minäkin... Vaan mitä he täällä tekivät?

— Varmaankin rakastuneita.

— *Rendez-vous* näin varhain!

— No, ehkä sitte kesäasukkaita maalta läheltä. Mennäänpä Härköniemeen, jos on venekin siellä.

Ne olivat kaksi kesälomalta Helsinkiin menevää ylioppilasta jostakin Kuopion takaa — ja olivat "Seuran" lähtöä odotellessaan kävelyllä lähteneet. He poikkisivat Härköniemeen, josta olivat nähneet

Alinen ja Akselin tulevan, tarkastelivat rannat, vaan ei siellä mitään venettä ollut. Niemen ohi sousti vanhanpuoleinen mies kaupunkiin päin. Luullen sitä tuntemattomien soutumieheksi kysyivät he:

— Ketä te kyyditsitte?

— Mitäh? huusi mies ja lakkasi soutamasta.

— Mistä olette ja keitä olivat kyydittäväanne, toinen herroista harmistuneena huusi.

— Misteekö oun? Tuolt' oun Lintulahesta. Tahtosko ne herrat souvattoo ihteessä?... Häh!

— Mene jos Pisalle...

Tuuli painoi ukon venettä. Hän alkoi soutaa. Uteliaat aikoivat juuri lähteä pois kun toinen huudahti: "Kas, tätä!" ja näytti toiselle maasta löytämänsä rintaneulaa. Molemmat tarkastelivat sitä ja siinä oli kiven muotoinen sileä osa, johon oli kaiverrettu sana: *Aline*.

— Ahaa! Jo ajattelin...

— Mitä ajattelit, roskaa...

— Oli miten oli... tämä pitäisi saada annetuksi tuolle omistajattarelle, sillä hänenhän se kuitenkin on.

— Oletko varma?

— Noo... jos en niin varmakaan... Mutta saakurin sievä se on! Katsopas vaan... eivät vain liene jalokiviä...?

— Panetko boolin jos ovat?

— Vähintäinkin sen. Mutta arvelepas jos...

— Jos?

— Asiassa olisi jotakin...

— Jotakin kieroä, tarkoitat?

— Niin eli...

— Entäs sitte?

— Eipähän mitä. Minä vaan olen iloinen, että löydän jotakin syytä kutsuakseni tätä kaunista nientä vähän hienommalla nimellä kuin Härköniemi.

— Mitä ajattelet?

— Mitä sanoisit *Alinelundista*?

— *Alinelund!* Mainiota!

He läksivät kaupunkiin ja laineet laulelivat ja hongat humisivat hyvänsuopaisesti ristiäisvirttä. Niin ainakin noista kahdesta tuntui.

[Tarkoitettua nientä on kutsuttu Alinelundiksi aina viime aikoihin asti, kunnes Kuopion suomalaisen lyseon konventti sen juhlallisesti risti *Unholaksi*, mikä nimitys nyttemmin on yleisesti käytännössä.]

V.

"Seura", silloin Kuopion komein, sittemmin niin onneton "Seura" ["Seura" paloi sittemmin], teki laiturista lähtöään. Ikävälle näytti kaikki. Tuuli painoi piipusta pullahtelevan savun saattavien rannalla seisojien silmille. Vähä olikin ihmisiä lähdölle saapunut, olihan hiukan hienostoa tuttuamme kaunotarta ja hänen ikävöivää tätiänsä saattamassa. Akselia ei näkynyt.

"Seura" huusi — siihen aikaan ei vielä soitettu — huusi kolmatta kertaansa. Silloin saapuu rantaan pieni tyttönen kädessään suuri kukkaskimppu. Hän ehtii sen juuri Alinelle antaa ja kuiskata:

— Sen sisässä on jäähyväistervehdys Akseli-herralta paperilapussa. Lukekaa se heti rannasta päästyänne. Sieltä löydätte myös unohtamanne rintaneulan, selityksen siihen ja kaikkeen...

— Köydet irti!

Ja laivan siivet ponnistelevat vettä vastaan ja laineet lyövät laitoihin niin surullisen kolakasti. Syksyinen sankka sumu on selvennyt ja tuon tuostakin vilahtaa aurinko pilvien lomasta tehden huikaisevia valokuovia veteen.

Kun "Seura" sivuuttaa Vasikkasaarta, ajaa vossikka täyttä laukkaa alas rantaan. Kärryissä istuvista herroista sanoo toinen:

— Se menee jo tuolla...

— Noo, *reverte!* oli lakooninen vastaus.

— Mutta kun siinä menee mukana tuo tuntematon... niinhän Akseli sanoi.

— Mitäpä siitä, annoithan rintaneulan jo Akselille. Tunsikohan Akseli hänet? Hän näytti hiukan omituiselta...

— Annoin kyllä, vaan olisinpa ollut huvitettu näkemään tuota "rouvaa" — rouvaksihan Akseli häntä sanoi.

— Minnekä ajetaan, kysyi vossikka.

— Takasin — kapakkaan.

— Niin, kapakkaan ja huomenna hevoskyydillä vaiko jo tänään, kysyi harmistuneena toinen.

— Hyvä huomenna, paras tänäpäivänä.

Akseli oli tavannut molemmat tuttavansa Alinen portilta palatessaan ja he olivat ilomielin ilmaisseet löytönsä hänelle.

Hiukan hämmentyen oli hän selittänyt puuhaavansa rintaneulan palvelijansa kautta omistajalleen.

— Tunnetko ehken hänet, olivat he kysyneet.

— Noo, hän oli kylpyvieraita... oli Akseli jotenkin tyyneästi vastannut, sillä hän oli huomannut, etteivät he olleet häntä tunteneet.

Saatuaan neulan, meni hän kotiinsa, kirjoitti suurimmassa kiireessä selityksen sen takasinsaantiin ja liitti jokseenkin kaihoisat jäähyväisensä paperille, jonka jätti palvelustyttönsen rantaan vietäväksi. Itse kulki hän kujakatuja pitkin melkein juoksujalassa niemelle ja niin aivan peräniemelle, jonne istui "Seuran" sivukulukua odottamaan. Sen oli kirjeessä niin sopinut.

Tuskin oli hän istuutunut niin jo sai seisalleen nousta, sillä Seura tulla tohkasi salmea pitkin. Ahmien katseli Akseli ohikulkevaa alusta ja nähtyään parin liinoja laivasta liehuvan, heilautti omaansa hiukan, vaan käsi hervahti ja häneltä pääsi heikko huudahtus.

— Anteeksi... kuiskasi hän mielenliikutuksestaan melkein mielipuolena... hyvästi...

Ja hän jäi tuijottamaan laivaan, josta valkoinen nenäliina yhä vilkutti. Hän sitä tuskin näki. Hänestä tuntui kuin olisi hän äskettäin tehnyt anteeksiantamattoman rikoksen eikä kuitenkaan tehnyt sitä. Aikoi heittäytyä laineihin, jotka laivan kokasta lähteneinä rannan syliin kuollakseen kiirehtivät...

— Anteeksi... Aline...! — Hän vilkutti.

Vaan pilvinen taivas oli revennyt ja suuresta pilvien railosta paistoi aurinko suoraan veden pintaa vasten alkaen Susisaaresta Hietasaloon päin ja niin häikäisi häneltä selän takaa maat ja metsät. Näytti siltä kuin ei maata olisikaan lähellä ja kuin "Seura" olisi laskeutunut jo alas merta taivaanrannalla näkymättömiin.

Sinne näytti olevan niin pitkä matka, ääretön aivan...

Ja Akseli tuijotti yhä taivaanrannalle, vaan ei sieltä mitään näkynyt. Kallanselkä kohisi ja vaahtopäiset aallot kohoilivat vimmatuina, ikäänkuin eivät koskaan olisi aikoneet asettua.

VI.

Kesäinen päivä noin kahdeksan vuotta edelläkerrottujen tapahtumien jälkeen. Niemi täydessä loistossaan. Puut vielä vaalean vihreissä verhoissaan, vasta kun niihin Juhannuksen seudussa pukeutuneet. Korkea heinikko teiden kahdenpuolen tuulen hengessä hiljalleen heiluen henkii tuoresta tuoksuaan sekoittaen sitä tuomien tuohkuun ja lehtien lemuun. Linnut juuri aamuvirsiiään helteen ajaksi

lopettelevat... mehiläiset vaan uutterina ketoa kiertelevät ja kukasta toiseen sen suloista suudelmaa ryöstääkseen rientävät.

Ihmisiä yksin, parittain ja parvissakin kiertelee koivuja kasvavia kujateitä. Yksi ja toinen heistä kummastellen taakseen katsoo pariskuntaa lapsineen, jotka eivät näytä näiltä mailta olevan, rouva mustissaan... päivänvarjokin musta. Herran musta parta ja tukka osoittaa myös että muukalaisia ovat. Käsikainalossa he käyvät tuontuostakin seisautuen pienoistaan, arviolta noin neljän vuoden vanhaa poikaansa katsomaan, se kun aina jotakin mielestään uutta löydettyään sen katselemiseen kiintyy.

— Miksi ei Zaida mukana seurata saanut, kysyy rouva katseensa avonaisesti käsipuolelleen kävijään kääntäen.

— Ole huoletti, Aline, kyllä katsomme kultaistamme, eihän ole kiirettä minnekään. Sitäpaitsi saahan Zaida kyllin usein häntä vaalia ja muuten, niin muistojenikaan tähden...

— Ai, katsoppas... pois on jo purettu... He olivat tulleet kylpyhuoneen kohdalla, josta entinen ravintola oli pois purettu. Äänettöminä astelivat he edelleen, laskeutuivat lammille päin niemen kapeimmalle kohdalle, siitä kentän laittaa hiljalleen Alinelundiin päin kävelivät.

Arvannet jo, keitä nuo muille oudot muistoissaan eläjät olivat.

Alinelundissa he istuutuivat. Poikanen yhä ympärillä häärien kukkia etsi.

— Akseli, alotti rouva taas puheen, ajapa pois ikävät mielestäsi, rauhoitu vihdoinkin... *täällä*... Käännä huomiosi luonnon tyneen rauhaan, johan sekin sanoo sinulle, että kaikki on sovittu...

— Niin, melkeinpä siltä näyttää, vaan kuitenkin, kun minä elävästi muistan kaikki. Puita tutjuttelevan tuulen intohimoiset huudot ja oman mieleni silloiset, tahtomattani tulleet häijyt himot, niin...

— Guido! Lapseni!... Akseli!... huudahti rouva ja peitti käsillään silmänsä.

Samassa kuului pulskahdus. Pieni poikanen oli kalliolta järveen kaatunut. Heikon huudon päästettyään vajosi raukka vedenpinnan alle.

Onneton isä meni yhdellä hyppäyksellä perästä, sai kiini vajoavan lapsensa ja nosti sen sylissään maalle pyörtyneen puolisonsa eteen, vaan, niinkuin näytti, — kuolleena.

Hän ei tiennyt, mitä tehdä. Vuosia hautomansa ajatus taas mieleen tuli. Mielipuolen tavoin hyssytteli hän lasta sylissään ja puoleksi kuiskaili:

— Aline... nouse... nyt on sovitus... saatu... Tahdotoin ajatusteni rikos oli rikos taivasta vastaan... se vaati uhrin... lapseni ainoan.

— Sovitus? kuului käheä ääni. Se oli rappeutunut mustaan kiiltävään nuttuun puettu herrasmies, joka sen kysyi. Silmät katselivat kummasti syvistä kuopistaan, jotka eivät mitään miellyttävää vaikutusta katsojaan tehneet.

— Mitä puhuitte sovituksesta...?

Ei Akseli häntä huomannut. Hän hyssytteli yhä lastaan, jonka suusta pullahti vettä. Hän käänsi lapsen suun alaspäin.

— Onnetoin! unohdin ensimmäisen toimenpiteen, niin lääkäri kuin olenkin... Lapseni, pikkuseni... tointui hän vähitellen säikähdyksestään.

Paikalle saapui pari naista.

— Hoi, tule tänne, huusi toinen, tänne Alinelundiin!

— Aline...? huudahti herra, vaan tukahdutti kuitenkin ja alkoi hieroa lastansa, joka aukaisi elottomat silmänsä ja sitä mukaa heikosti hengittääkin alkoi.

— Auttakaa avutonta vaimoani, tuokaa vettä,... tuoltapuolen, osoitti hän, valelkaa sillä ja hierokaa ohauksia.

— Hyi! Sihteeri-Timo... sanoi hiljaa naisista toinen.

— Niin, Sihteeri-Timo... Mies huokasi ja käänsi katseensa salmelle päin ja nurmelle asettautui, siihen kauvaksi istumaan jäi.

— Missä olemme? Kutsuitko minua, Akseli kysyi tointunut rouva, kun oli vedellä päätä valeltu,

Guido...?

— Tässä... Elää...

— Niin, elää... hänhän...

— Luiskahti veteen, josta kuitenkin onnistuin pelastaa hänet, jatkoi herra, joka näki että hetken säikähdys ja tuska olivat kovasti vaikuttaneet hänen vaimoonsa.

Vielä pullahti vettä pienokaisen suusta ja alkoi hän vähitellen itkeä nyhkytyksellä.

— Guido... oma... pikku Guido... silitteli rouva lastaan, jonka hellästi isän sylistä omaansa otti.

— Nyt on rauhallinen mieleni... Jumalan kiitos! Se on sovitettu .. sekä täällä että ylhäällä tuolla.

— Niin, Akseli, sovittu... ylhäälläkin... nyt vasta voimme alkaa.

— Sovitettu...? tapaili mies nurmella tuntemattomien sanoja ja katseli — outo, mielipuolen katsetta muistuttava ilme silmissään — avaruuteen.

Mutta saaresta salmen takaa kukahteli käki alkaneen kesän onnea ennustellen.

Petu parka...

Kauan oli tuo salainen pelko jo Petua ahdistellut. Se oli valvottanut häntä jo monesti puoliyöhön, Sittekin kun aina nukkua yritti, säikähti hän pienintäkin pauketta, joka tuntui hänestä kauhealta kuin maan halkeaminen. Nyt hän niityn yli heinäa ajaessaan reessä istuen taas mietiskeli. Hän olisi tahtonut niistä muillekin kertoa, kysellä, vaan ei uskaltanut. Nauravat, ajatteli hän, mutta ne uskovat itsekin, uskovat varmasti, vaikeivät ole uskovinaan...

Hänen silmänsä olivat raukeat, ja hajamielisenä katseli hän suolle tien toisella puolen.

— Mitenhän oikeastaan käy, särkyköhän kaikki sirpaleiksi... kaikki...?

Ei hän ollut ensin uskonut, vaan Pilpalla uskovaisten kokouksessa käydessään oli hihhulien hillitön ilo ja puoleensa vetävä varmuus hänetkin voittanut. Nehän kertoivat hajalla hapsin ja palavin silmin, naurun ja itkun vuoroin vaihdellessa toisilleen, kuinka aika oli tullut, jolloin heidät temmataa täältä...

— Entäpä jos se sittenkin olisi totta... jos niille nyt oli annettu ennustuslahjat... ja tuo puhuva lapsi Pietarissa, josta sanomat kertoivat... epävakaiset ilmat, lumisateet yhtämittaiset. Mutta, ei!... Sanotaanhan että siitä hetkestä...

Viimeinen ajatus rauhoitti — vaan hetkeksi. Tuon sanomissa kerrotun ihmelapsen puhe ja "kolme keskustelemaa miestä taivaan rannalla" .. olivat ne niin varmoja todistuksia... eli olivathan ne varoittavia ilmiöitä; niinhän ennenkin ensimmäisessä tulemisessa... tähti outo idän taivaalla... Olihan ennustettu että nuorukaisten pitää näkyä näkemän ja... lasten ja imeväisten suusta... Suuri Jumala! anna minulle rauhasi ja varmuus, varmuus... totuutta pisara tietämättömyyteeni...

Hän kuvaili jo mielessään idän taivasta, joka leimusi palavana, samassa kuin kauhea jylinä kävi idästä länteen... enkelit yhtäkkiä pilvistä itsensä ulospuhkaisten... suuret pasuunat huulillaan, sellaiset pitkät, joita oli kuvissa nähnyt. Niiden hirvittävä pauhu kautta taivaan... ihmisten valitushuudot surkeat, kohti korkeutta kohotetut kädet... yhtäkkiä taivaan repeäminen hirveästi paukahtaen ja kirkkaus...

Petu ummisti silmänsä. Sydän sytytti pelosta ja huulensa sopottivat rukousta kiihkeää ja sekavaa.

Ladolla hän tuskin sai häkkinsä täyteen ahdetuksi. Mielessä vaan nuo kuvat kulkupuheiden ja muistamiensa raamatun paikkojen vahvistamina muuttelivat yhäti muotoonsa. Ne olivat kauhistavia kuvia. Hän kuvitteli mielessään kuun veriseksi, auringon tulta syyteleväksi, kasvavaksi, kieppuvaksi hirviöksi... ja häntä peloitti. Kun hän ei vielä olisi valmis...

Hän oli rukoillut jo kauvan illoin ennen maata panoaan, rukoillut oikein rukoilemisen oppia, anteeksi antoa, sovittua omasta ja kaikkien ihmisten puolesta, vaan tuo painajainen ei poistunut. Aamuisin oli hän virkeämpi, vaan tavatessaan toisia oli hän huomaavinaan jotakin vaiteliasta ja salaista pelkoa heissäkin, samallaista kuin sekin, joka häntä ahdisti. Jos minne meni, kaikkialla siitä puhuttiin ja eräästä kirjasta, jota Petullekin olivat lukeneet, tiesivät päivänkin... Oi, oi! Se vaan lähenei...

Tällä tavoin aamuinen virkeys aina sairaloiseksi muuttui.

Jo alkoi hämärtää kun hän heinäkuormineen salolta palasi. Verkkaan oli hevonen saanut astua, omin neuvoinsa kulkea. Vanha talon palvelija kun oli, kuitenkin oikeita teitä osasi. Ei mikään koko pitkän, hänestä pitkän, päivän aikana ollut hänen huomiotaan herättänyt. Kuni unessa oli kuormansa kääntänyt, sen päällä lojuen ajatuksissaan kotiin ajanut. Pihaan päästyään ei häkkiä latoon tyhjentänyt, toisen piti mennä sitä tekemään.

Sairaaksi Petu itseään valitteli, päätänsä polttavan sanoi. Ei maistunut ruoka, eikä kahvikaan kelvannut, vuoteelle pyrki. Siihen päästyään alkoi tulesta ja taivaasta houria.

Hetkeksi raukesi, unen tapaiseen silmänsä ummisti.

Isä rupesi äsken tullutta lehteä lukemaan. Suuresta pyrstötähdestä siinä kerrottiin. Sen piti kohta näkyä... näinä päivinä... lännen taivaalla. Lehti puolestaan selitti ettei siitä muka mitään vaaraa ollut... siivolla kulkisi sivu... muutamien päivien kuluttua katoaisi.

— Mutta jos ne vain lohduttelevat, koettelevat maailmanlopun pelkoa puheillaan poistaa. Turhaa tarinoivat... tuleehan se kohta...

Petu se näin puhelee juttuun herättyään taas... lehden käsiinsä haki. Varmaksi muuttui asia heti.

— Niin se on... kohta räjähtää, räjähtää!

— Poika hourii, on vilustunut, isä virkkaa ja äidin konjakkia hakea käskee.

Ei hae äiti, on salainen uskovaisten ystävä, viinan vihaaja, itsekin varmasti uskoo maailman kohta loppuvan.

Pilvessä on taivas. Läntisellä taivaan rannalla laajenee pilvien lomassa laskevan auringon iltainen leimu. Vuoteellaan Petu kuumeessa väänteleikse, äiti vierellä Jumalasta haastelee, muut nukkuvat. Kohta äitikin, iltauninen kun on, sängyn pään pohjan penkille painaksen, nukkuu. Yksin jää Petu hourailemaan ja katsomaan mielikuvituksensa yhä kirkastamaa valujuormua lännen taivaalla, jota pyrstötähdeksi luulee. Poskia ja otsaa polttaa kuni tulella, väsyneeltä tuntuu koko ruumis ja rukousta sopottaen uupuu hän aamupuoleen yötä rauhattomaan uneen, josta aamubarhaalla jo mielipuolena herää.

Ei hän raivoo, vaan höpöttää Jumalasta, tulesta, taivaasta, enkeleistä, pasuunista ja taas Jumalasta... Isä poikansa kummallisen katseen nähtyään itkuun vääntyy, äitikin erehdystään katuen katkerana ääntää:

— Petu parka...

Huhtikuulla —98.

Huokauksetonta rakkautta.

Se vasta rakkautta, kun ei tiedä koska se syttyy, kuinka se syttyy ja kuka sen sytyttää! — — —

Ada istui kotitalonsa tikapuihin kiinnitetyssä nuorakiikussa, jonka lapset olivat siihen laittaneet, ja lauleli lasten laulua:

"Lii, lii, liikkuu, kissan jalka se kiikkuu..."

Hän oli kummallisen leikkisällä tuulella. Pyhäaamun tyyneys ja kirkkaus ja mikähän lieneekin mielen niin kevyeksi pehmitellyt. Juhannuksena, joka tänä vuotena sattui lauvantaiksi, oli hän ollut kirkolla, ja nyt muun väen sunnuntaina sinne mennessä ja osan vanhemmasta väestä jo lauvantaina jäädessä, tullut kotimieheksi.

Oli nyt toisen palvelustytön, vanhan ruotivaivaisen ja rengin kanssa yksin talonväkeä kotosalla. Ruotivaivainen, Orpo-Aku, lojui pihanpää-kamarin akkunan alla pientareella, piikatytön istui tuvassa ja luki "sunnuntailukemista" edellisen keskiviikon lehdestä, renki mihin lienee kadonnut, niin että Ada oli yksin pihalla.

Hän ei ollut enään mikään lapsi. Kahdeskymmenesviides vuosi oli jo parin, kolmen kesän takana, vaikka sitä ei hänestä itseltään huomannut, siksi oli hän vielä nuorekkaan ja sirkeännäköinen.

Hän potkasi itseään kiikussa ylemmäksi ja veteli vapaudessaan oikein pitkään:

"Lii-i, lii-i, liikkuu, kissan jalka se kiik... kuu..."

— No, sulla ne on nuo laulut, kuului silloin takaa.

— Onhan mulla, ostatko? vastasi Ada, äänen hyvin tuntien, päättään kääntämättä.

— Miksikä en ostaisi, kun tietäisin, millä maksaisi. Rahoillako nuo vai...

— Ei rahoilla vähillä, mutta...

— Ettäkö hyvillä puheilla?

— Sinunko puheillasi? Pyh!

— Jos ei minun niin muiden.

— Entäpä jos puhuisivat muut omaan pussiinsa? Ja muuten, mitäpä sinun puolestasi puhuisivatkaan?

— Sen puhuisivat, minkä puhumaan pyytäisin.

— Etkö itse voisi puhua kun muita puhemieheksi...

Ada punastui, potkasi kiikkua ja puri huultaan.

— Puhemiehestäkö puhuit? toinenkin pisteliääksi muuttui. Laulujesi ostostahan alku oli... mutta sitä suu puhuu mitä sydän ajattelee. Sitäkö sinäkin. Ada, vielä ajattelet... ja minä kun olen luullut että olisit jo konttisi Kyöpeliin nostanut.

— Eikö tuolla silti liene sijaa sinunkin konttillesi? Oli sattunut Adan arimpaan ajatukseen.

— Omasi viereiseksikö olet konttiani ajatellut, vai sinnekö vanhojen poikien puoleiselle mäelle? pisti toinen ja suupielissä kareili tällä kertaa omituinen salatun ivan ilme, joka tavallisesti oli noille vähän velttopiirteisille huulille vieras.

— Miksi sinä minua aina pilkkaat? Sitäkö varten tänne nytkin tulit?

— Voinhan mennä poisikin; muuten itsehän alotit ivailun.

— Niin, minä nyt olen kerran sellainen... Tarvitseeko siltä sinun häijyksi heretä?

— Tarvinneeko tuota heretä, kun entuudestaan jo on paha. Eihän minun tosin nytkään olisi tarvinnut enemmän kuin muulloinkaan, vaan kun sinäkin taas... miksi meidän aina pitääkin riidellä, ventovierasten!

Naapurin Aatu, noin kolmisen kymmenen korvilla oleva nuori mies istuutui näin sanoen tikapuitten alimmalle piille, katseli Adaa ja viimeisten sanojensa jälkeen syntyneen pitkän vaitiolon katkaisten sanoi hän kuin puheenainetta muuttaakseen:

— Mansikatkin ne jo ovat kypsiä.

Ada ajatteli ja muisteli juuri, että Aatu ja hän todellakaan tuskin koko elinaikanaan olivat kunnan puhetta keskenään vaihtaneet. Eiköhän tuota edes pilanpäiden sopisi kerran koettaa? Entistä alemmalla äänellä hän sentähden vastasi:

— Joko lienevät...

— Ovat. Minä tulenkin marjasta ja ajattelin tässä nyt, että...

Hän haki aitan takaa heinikosta omatekoisen tuohisen, joka oli täynnä tuoreita mansikoita.

— ... että jos sinäkin tahtoisit maistaa. Eikö mennä tuonne rannalle haavistoon istumaan? Olisi tuo hiukan naurettavaa, jos joku kirkolta tulija löytäisi meidät tässä yhdessä marjoja syömästä.

— *Meidät...* Tuo oli Adalle niin kovin outoa. Sanaakaan sanomatta nousi hän kiikusta ja asteli Aatun rinnalle. Äänettöminä he sitten laskeusivat tähkäätekevän rukiin aitaamaa heinikkopolkua rantahaavistoon, jossa nurmelle istuutuivat.

Kun marjatuohinen oli puhtaalle heinikolle yhtä etäälle kumpaisestakin asetettu, otti Aatu heinänkärellä mehevän mansikan suuhunsa ja sanoi:

— Minkähän tähden ihminen on niin paha?

Ada hypisteli havunneuloja marjojen välistä ja vastasi enemmän omille ajatuksilleen kuin Aatun filosofiseen kysymykseen:

— Ethän sinä ole paha; minähän olen paha ollut...

— Lienetkö tuota sinäkään sen pahempi kuin muutkaan...

— Elä sano, kyllä olen...

— Enhän minä ole sanonutkaan, että ei sinussakin olisi pahaa ja hylättävää, vaan minusta tuntuu siltä kuin...

— Miltä? Sano pois, kehoitti Ada, kun Aatu yht'äkkiä tuumivana keskeytti.

— En tiedä kehtaisiko tuota... enkä minä oikein osaa. — Syöhän sinäkin marjoja!

— Kyllähän minä syön, vaan itsehän et... Sanohan nyt kuitenkin, mitä ajattelit.

— Niin... arvelin sanoa, että minusta tuntuu siltä kuin... Ei, en minä osaa... etkä sinä ymmärrä sitä, kun en ymmärrä itsekään.

— No, mitä se sellainen...? Sano nyt vaan!

Aatu katsoi heinikkoon, katsoi Adaan, järvelle ja taas Adaan, ja kietaiden yht'äkkiä kätensä Adan vyötäreille sanoi hän aivan tulipunaaisena ja melkein hätäillen:

— Voi, kun sinä olet minusta hyvä!...

Ada punastui, katsoi heinikkoon, järvelle, Aatuun ja taas heinikkoon ja oli vaiti. Aatun käsi sai jäädä vyötäreille.

— Ethän, hyvä Ada, pidä minua häijynä?

Ada katsoi Aatun silmiin. Ne näyttivät rehellisiltä ja oli niissä entistään somempi ilme. Hän kietasi kätensä Aatun kaulaan ja sanoi:

— Sinä olet ollut minusta oikein hyvä jo kauvan, en voi sanoa kuinka kauvan, mutta oikein, oikein, *oikein hyvä* olet sinä vasta nyt... siltä ainakin tuntuu.

— Ada...

— Aatu...

— Niin, molempien nimet alkavat aa:lla, tokasi Aatu hämillään, löytäen nimistäkin synnynnäistä sopusointua.

— Voitko nyt jo sanoa, mitä äsken et voinut?

— Ajattelin sanoa, että minusta tuntuu siltä kuin minä sinua... rakastaisin...

— Aatu!...

— Ada!...

Tässä rakkaus poltti molempien sydämistä väliseinät, niin että kahdesta tuli yksi, mutta tänäkään päivänä eivät he vielä tiedä, kummastako kipinä ensin syttyi.

Ei koskaan.

I.

— Onko totta että Leenua ja Tuohelaa juhannuspyhinä ensi kertaa kuulutetaan, kysyi Manssikkalan Tilda Suontaustan vanhalta Sillalta, joka pitkin solaa asteli kylältä Manssikkalaan päin.

— Ss! veti Silla varovaisesti ja käänteli väärässä olevaa päätään ympärilleen. — Hyvää iltaa, Tilda, ettehän vielä liene marjassa, vielähän ne ovat kovalla raa'alla, toinen puoli vasta punertaa.

— Silla, sanokaapas, olisin niin utelias tietämään.

— Utelias? jamasi Silla ja käänteli päätään, ei saa olla utelias kun on vasta neljäkymmentä vanha, vielä ennättää.

— Mutta, minun pitää tietää.

Tilda melkein tiuskasi. Hän oli tunnettu liian kuumaveriseksi.

— Vai pitää, miksi pitää?

— Älkää kiusatko. Silla kyllä tietää. Jos sanotte asiani, saatte nimikkolampaani villat. Onko se totta... kuuluutetaanko niitä?

— Vai niin, vai pitää tietää. Mutta jos minä sanon: on totta, niin minä valehtelen...

— Silla!

— Ja jos minä sanon: ei ole totta, niin siiloinkin minä valehtelen.

— Ovatko ne siis pelkkiä huhuja ja kulkupuheita, juoruja, ovatko, Silla?

— Kaikki puheet ovat kulkupuheita ja lapsille ei saa antaa tulta käteen, ne...

— Lapsille, lapsille, olenko minä lapsi, ja Tilda alkoi itkeä sydänalaansa pidellen, minäkö lapsi, Silla, minäkö? Niin, älkää puhuko enään lapsista...

— Eikö lapsista...?

Silla katsoi omituisen tarkkaavasti Tildaan, joka oli aivan menehtyä itkuunsa.

— Kas, niin, itkee kuin lapsi ikään.

— Silla, Silla, jos et usko, revin silmät päästäsi... Ei, ei, istukaa tuohon kivelle, ei, nouskaa yli aidan, tulkaa tänne. Minulla on teille vähän puhuttavaa.

Näin leppyen ja silmiään kuivailen nousi Tilda veräjän yli ja laskeusi piennarta pitkin laihon lävitse rantalehikkoon.

— Mutta älkäähän toki, ukkonen on ilmassa, väitti Silla, vaan seurasi kuitenkin helmat koholla jälessä.

— Tulkaa nyt vaan! Onhan tuo ollut koko päivän eikä ole tuon kummempaa... tulkaa pian etteivät näe kotoa.

Taloon oli vain noin yhden kilometrin matka.

Silla oli tällaisiin tottunut. Koko kylän tyttöjen uskottuna nuuski hän asiat joka talosta selville, vaan ei koskaan kertonut enempää kuin oli tarpeen; piti loput omina tietoinaan. Viimemainitun ominaisuutensa takia pysyi hän hyvissä kirjoissa ja pidettiin häntä yleensä ihmisenä, joka tiesi paljon, vaan kertoi vähän.

He istuivat nyt molemmat rannalle. Mitä he siellä puhuivat, emme tiedä tahi tohdi tietää, vaan kun he myöhällä palasivat, puisteli Silla tavallista enemmän päätään, murisi jotakin varomattomista lapsista, oikeudesta, vääryydestä ja jos mistä.

Tildan silmät olivat itkettyneet.

* * * * *

Juhannuksen edellisenä lauantaina istuu H:n rovasti virkahuoneessaan ja selailee seuraavan sunnuntain tekstin käsikirjoitusta. Hän on noin 50 vuoden ijällä, karkeannäköinen ja jo paikkakunnalla kuuden vuoden olinajallaan ankaraksi sielunpaimeneksi tunnettu. Loppuun luettuaan hymähtää hän tyytyväisenä ja ottaa esille kuulutuspapereita. Niitä selaillessaan hän aina puoliääneen ynähtelee ja saa siitä selville seuraavia:

— Keijolan emännän edestä kiitos... Hän oli hyväsydäminen mummo... viime talvena vielä kinkerissä luetin häntä... Ei ollut parasta lukunsa, vaan ehkäpä Herra on lukenut hänen sydämensä kirjan. — Kuntakokous... hm! — Se on aika ylpeä mies tuo Manssikkala, niinkuin koko sukukin käy täälläkin kuulutusineen kuin kruununvouti...

Samassa joku tuli huoneeseen. Rovasti ei sitä huomannut, vaan jatkoi:

— Kyllä Herra ylpeät nöyryyttää. Joka tahtoo olla ensimmäinen, se olkoon viimeinen... Mitäs nämä ovat? Avioliittoon kuulutettavia... Nuo ovat kolmannen, nuo toisen kerran. Mistähän Sandra nyt saanee uuden palvelijattaren kun Anni menee naimisiin... Ensikertaa...

Vieras ovensuussa rykäsi. Tarkoitus oi huomauttaa hiljaa ja häiritsemättä rovastia, vaan äänessä oli jotakin hätäistä. Rovasti nosti silmiään.

— No, Manssikkalan Tilda, melkein huudahti rovasti, oletko tullut viimeinkin rippikirjoitusta varten?

Sana viimeinkin näytti vihalsevan kuin veitsellä ovensuussa seisojaa, joka oli tosiaankin ylpeän Manssikkalan ainoa ylpeä tytär Tilda.

— En, oli lyhyt vastaus.

— Etkö?

Ja rovasti katsoi tutkivasti Tildaa, jonka äänessä oli jotakin moitittavaa.

— Mitä varten sitte, isäsi asioillako?

— En kuin omillani.

Rovasti pani paperit pois käsistään, pyysi Tildaa istumaan, tervehtimättä sen enempää.

— No, sanoi hän sitten odottavana, onko sydämelläsi jokin synti painamassa? Tunnetko sisimmässäsi tarvetta keskusteluun, saadaksesi huojoennusta?

— Ehkä, oli taas lyhyt vastaus.

— Sana ehkä ei merkitse mitään. Nöyryy toki ylpeydenhengen sokaisema lapsi, jos et minun vanhan miehen edessä niin sen sanan, josta olet tullut lohtua hakemaan.

— Kuka on sanonut että lohtua haen?

— Mitä... mitä?... etkö siis...? Mitä varten olet tullut?

Tilda hengitti syvään, aikoi sanoa jotakin, vaan sanat kuolivat huulille. Hänen päätään poltti, huulensa vapisivat ja sydän löi maltittomasti.

— No, no, — sano... Tarvitset ehkä papinkirjaa, ehkä kuulutusta varten, uteli auttaessaan rovasti, joka näki että sanominen Tildalle oli vaikeaa.

— En sitäkään.

— Mitä sitte?

— Tulin kysymään, kuulutetaanko Parveelan Leenaa ja Tuohelaa juhannussa.

— Nainen! ärjäsi rovasti, onko mustasukkaisuuden perkele vaiko vain uteliaisuus ajanut sinut tänne? Mikä antaa sinulle rohkeutta tulla sitä täältä kysymään?

— En tule uteliaisuudesta.

Tahtomattaan oli Tildan ääni muuttunut lempeämmäksi, vaikkeikaan rovastin kiukustuminen ollut sitä aikaansaanut.

— Mutta sano nyt jo, mikä sinua käski tänne tulemaan, leppyi hiukan rovastikin, kun huomasi ettei käynti tapahtunut uteliaisuuden tyydyttämiseksi.

— Minun *oikeuteni*.

Tuo sana oli ollut vaikea ulos tulemaan, vaan sittekuin se tuli, tuli se niin varmana kuin vuosikymmenten kohtalot tulisivat siitä riippumaan.

Oikeutesi? Niin tiedä nyt siis ettei ihmisillä ole oikeutta sotkeutua asioihin, jotka koskevat toisia ihmisiä.

Rovastille asia kävi yhä hämäämmäksi.

— Sen kyllä tiedän, vaan jos asia koskee myöskin minua?

— Kuinka, olisitko ehkä sukua noille avioliittoon aikoville?

— Ehkä.

— Kuinka paljo?

— Niin paljo, että aijon tehdä tyhjäksi koko kuulutuksen, ja minä voin sen ja minä tahdon sen tehdä.

— Kummalleko olet sukua? kysyi rovasti ihmetellen.

— Sulhaselle, Tuohelalle.

— Miten? Lähteistäkin?

— Hän on *minun* kihlattu sulhaseni.

Rovasti nousi seisoalleen.

— Vai ni'in, vai niin, ja sitte menee toisen kanssa kihloihin!... Ovathan ihmiset sanoneet Tuohelaa vähän kevytmieliseksi nuoreksi mieheksi... vaan kuka olisi uskonut, kuka olisi uskonut!... No, sanoi rovasti hetken jälkeen, onko sinulla mitään todistuksia?

— Todistuksia, säesti Tilda niin katkerana että rovasti säpsähti.

— Niin, niin todistuksia... Me emme voi todistuksista mitään tehdä emmekä niidenkään kanssa, kuulutus on kaikessa tapauksessa luettava, vaan asiasta voi valittaa konsistorioon. Ikävä juttu, lapseni. Onhan sinulla sormus?

Tildassa taistelivat kahtalaiset ajatukset. Parempi puoli kehoitti häntä vetäytymään syrjään häpeineen ja kärsimyksineen, vaan toisaalta luontainen ylpeytensä, kadotettu ensi lempensä ja sitä seuranneet epäilysten ja rakkauden ristiriitaiset tuskat veivät voiton ja kerran lähdettyänsä päätti hän ajaa perille eli ainakin niin pitkälle kuin pääsi asiassa.

— Tässä se on, sanoi hän ja päästi vahvan kultasormuksen sormestaan.

Rovasti katseli sitä sisäpuolelta ja sanoi:

— Selvä on selvä. Tässä on kumpaisenkin teidän alkukirjaimet — ja päivää vasten katsottuaan lisäsi rovasti: Te olette olleet kihloissa kohta kolme vuotta.

— Viimeisen vuoden saisitte lukea neljäksi, joten niitä kaikkiaan karttuisi kuusi.

— Ai, ai... kummassako on syy?

— Olkoon se meidän asiamme; eihän saa sotkeutua asioihin, jotka koskevat toisia ihmisiä, pisti Tilda.

Lapsuudestaan lähtien oli Tilda ollut tuollainen eikä rovastin osanottavaisuus vielä ollut pehmittänyt hänen ylpeyttään. Hän oli varma oikeudestaan ja voitostaan ja vähitellen kyti koston kipinä hänen tulusiin tuumiin taipuvassa mielessään leimuavakaksi liekiksi, jota eivät ainakaan tulevat tuskat eikä häpeän raskas harso tukahuttaneet.

Rovasti oli siksi ihmistuntija että osasi osiksi asettautua tuon kärsivän naisparan asemaan ja liian oikeuden rakas jättääkseen asian tytön katkerien puheiden takia sikseen. Hän lupasi tehdä voitavansa, puristi Tildan kättä ja toivotti Jumalan rauhaa.

Lähtiessä kysyi hän:

— Kuka sinulle kertoi että Tuohela aikoo toisen kanssa?

— Suontaustan Silla, vastasi Tilda.

Allapäin asteli Tilda pois pappilasta. Ei valennut mielensä musta eikä selennyt sysisen sydämensä tuskanpilvien peittämä tulevaisuuden taivas.

II.

Parveela ja Manssikkala olivat H:n pitäjään komeimpia taloja. Oli ulkoa päin vaikea päättää, kumpi oli varakkaampi. Matkaa talojen välillä oli noin nelisen kilometriä ja jokseenkin keskellä oli Tuohelan talo.

Tuohela oli ennen ollut kauppias kaupungissa, vaan sitte varoja jonkun määrän koottuaan ja tehdaskaupungin rauhattomaan elämään kyllästyneenä muuttanut maalle ostamalleen tilalle asumaan. Mies ei ollut juuri vastenmielisen näköinen ja kun ikääkin oli vain joitakin vuosia yli kahdenkymmenen, niin ei ole ihmeteltävää, jos hän joutuikin niin sanoaksemme kahden tulen väliin. Olipa alkuaikoina

liikkeellä huhuja, että hänellä kaupungissakin olisi morsian. Suontaustan Silla oli siitä jo varoittanut Tilda, vaan kun Tilda sanoi juuri pitävänsä sellaisesta miehestä, joka muillekin kelpaisi, oli Sillakin sulkenut suunsa.

Kuinka usein ihminen toivookaan saada alottaa elämänsä uudestaan!

Nyt olisi Tildakin jo toivonut uskoneensa Sillaa, vaan se oli myöhäistä.

Tuohela oli luullut rakastavansa Tilda ja mennyt kihloihin, mutta myöhemmin Parveelan nuorempaan tyttöön tutustuttuaan oli kylmennyt ja käynnit Manssikkalassa harvenneet harvenemistaan.

Parveelan Leena eli Leenu oli kahdeksantoista vuotias kukoistava, voipa sanoa kauniskin, sydämellinen tyttönen, joka katseli maailmaa kokemattoman luonnonlapsen rehellisillä silmillä. Tuohela oli sen jo ensi näkemässä huomannut ja eron Tildan ja Leenun välillä niin jyrkäksi, että häntä itseäänkin hirvitti. Tämä Tuohelan arvelu ei ollut Tildan eduksi, vaan kun pääsemme pitemmälle, tulemme kylläkin näkemään, että Tilda oli eli oli ainakin ollut nainen, joka rakasti ja joka olisi ansainnut rakkautta parempaakin kuin se, mitä hänelle osoitettiin. Vaan Tuohelakin oli niitä miehiä, jotka luulevat ymmärtävänsä, käsittävänsä heti sen, mitä eivät vuosisadatkaan ole osanneet täydellisesti tuntea, sokkeloiden sokkelon — naisen sydämen.

Leenu paralla ei ollut mitään tietoa Tuohelan suhteesta Tildaan. Hän eleli ensi lempensä onnellisia, päivänpaisteisia aikoja ja rakasti omaansa nuoren sydämensä kaikella lämmöllä ollenkaan aavistamatta uhkaavista pilvistä, jotka kokoontuivat hänen päänsä päälle särkeäkseen hänen hennoimmat, hellimmät haaveensa ja repiäkseen hänen lämpimän lapsensydämensä ainaisesti parantumattomille haavoille.

Lapsekkaan lempensä hentoja haaveita hautoillen hän nytkin käveli kotoisen pellon pientaria. Tiensä kulki pitkin piennarta aidan luo kylätielle. Siellä oli hän jo tottunut Tuohelaa tapaamaan. Varsinkin alkuaikoina oli hänen pakostakin täytynyt rientää sovitulle paikalleen, isä, äiti ja koko sukukin kun kovasti olivat nuorten tuumia vastaan. Mutta nyt olivat sulut siltä puolen säretyt, suostumukset saatu ja ennen aavistamattomat syyt panivat poven paisumaan. Hän nojasi aitaa vasten ja odotti. Hän ei huomannut että joku häntä lähenei.

— Tule kotiin, Leenu.

Leenu säikähti ja kääntyi katsomaan.

— Enkä, sanoi hän hymyillen.

— Mitä turhia täällä odottelet, etkö nähnyt, johan tuo meni tuolla etäällä?

— Kuka tuo?

— Niin, oletkos olevinasi?

— Enkä ole, mitä sinä... enhän minä kun... marjoja etsin.

— Marjoja...? Etkö liene jo löytänyt kylliksi. Siihen se nyt on tänä kesänä Leenulle marjamätäs kasvanut kuusen juurelle... ei siinä vielä viime kesänä ollut.

Leenu kumartui ja oli jotakin poimivinaan.

— Annas olla, tahdonpa nähdä, kasvaako siellä...

— Älä nyt, rakas Kalle...

— No, poimi nyt, vaan tule ajoissa kotiin ettei isä ennätä kysyä ja — pyyhi suusi puhtaaksi marjoista.

— Hyi, sinä olet häjy.

Mutta nuori mies jatkoi jo matkaansa solaa myöten Parveelaan. Hän oli Leenun veli ja rakasti sisartaan kuin silmäteräänsä. Hänkin oli alussa ollut hiukan vasten, vaan ei kuitenkaan niin paljon kuin toiset sukulaiset.

Kun hän oli jonkun matkan astunut, huusi Leenu jälestä:

— Kalle, Kalle, tule nyt katsomaan.

Ja hän näytti kokonaista manssikkaterrettua.

— Niin on, näkyy jo olevan, sinun onnellasi varmaankin. Kuitenkin minä toivoisin että riittäisi pään

polveksi eli että aina saisit marjoja poimia kotopellon pientarilta.

— Niin, yhä sinäkin vain vetelet samaa virttä. Sinusta olisi kai hauskaa nähdä minut ijän kaiken vanhana piikana.

— Hyvä niin, hyvä näin. Niin oot äitisi sylissä kuin on marja mättähällä, niin oot sulhosi sylissä kuin on kukka sammalessa, sanoo joku runoilija.

— Niin, se on viisaasti sanottu, näetkös, molempi parempi, ilkkui Leenu iloissaan veljensä mieltä ollenkaan älyämättä.

— Viisaasti kyllä, sinä olet liian nuori naimisiin.

— Kuule, älä nyt enään, lupasithan jo kerran ettet enään puhu siitä.

— Lienen luvannut tai en, sano nyt kuitenkin minulle, ymmärrätkö mitä rakkaus on ja rakastatko sinä Tuohelaa?

Leenu pakostakin punastui oman veljensä edessä, hetken mietittyään vastasi hän.

— Rakkaus on mielestäni jotakin sellaista... selittämätöntä. Se on jotakin suurta ja samalla niin pientä että, että... se sopii kyllä hyvin yhdeksäntoista vuotiaan tyttölepakon sydämeen, lopetti hän nauraen viisastelunsa kun huomasi ettei siinä pitkälle päässyt.

— Ei, ei, tyttö rukka, se on jotakin...

— Sellaista, jota sinä et tunne, ehätti Leenu, mene nyt vaan lupauksesi mukaan Tairuanpohjista hakemaan ne komeimmat koivut huomiseksi ja mitä siinä jurritat; huomenna pitää olla iloa ja päivänpaistetta ja...

— Sinä et vastannut vielä toiseen kysymykseeni.

— En vastannut, enkä vastaa, mene nyt vaan.

Vaan kun Kalle ei mennyt, sanoi hän:

— Oi, minä rakastan niin, rakastan niin... että minä en voi mitata sitä sinulle.

— Ohhoh! nousi huokaus syvältä Kallen rinnasta.

— Mitä, mitä, Kalle, onko jotakin tapahtunut vastaa, miksi olet niin omituinen, onko hän ehkä sairas?

— Jospa niin olisi! huokasi hän taas.

— Oi, älä kiduta minua, sano, onko jotakin tapahtunut?

— Ei vielä...

— Vielä? Selitä! Vielä? Mitä sinä puhut?

Yhdeksäntoista vuotiaan tytön silmissä ei kyynel ole suurten salpojen takana.

Kalle katui puheitaan ja kapusi yli aidan, meni itkevän sisarensa luo, tarttui kiinni hänen vyötäreihinsä ja anteeksi pyytävän äänellä pyysi häntä pois kotiin. Ei uhannut Leenu lähteä, oli luvannut odottaa, vaan — miksi hän ei vielä tullut.

— No, älä nyt ole lapsi, voihan aina sattua esteitä.

— Voi kyllä, vaan ei niin monena iltana. Eilen hänen jo piti tulla, vaan...

Ja hän itki nyt jo pettymystään. Tyttö parka! Miks'ei ihminen voi tappaa rakkauttaan silloin kuin tahtoo? Siksi että sen lähteet ovat suuruudesta, jonka pienintäkään ilmettä ihminen ei voi olemattomaksi tehdä.

III.

Meidän täytyy nyt lukijan suostumuksella siirtyä vielä hiukan taaksepäin saamaan selkoa Kallen omituisista puheista ja jättää sisarukset kumpikin erilaisen surunsa valtaan ja siirtyä sinne, missä tuo odotettu henkilö, Tuohela, oli.

Me näemme hänen ilomielin astelevan Parveelaan päin. Käynti on kiivasta, vaan jokseenkin

huoletonta. Taskustaan vetää hän kookkaan hopeakellon, joka näihin aikoihin oli harvinaisuus. Kelloon katsottuaan kiirehtii hän askeleitaan, huomaamatta ihmistä. Hän ei jouda taakseen katsomaan, niin ettei huomaa jälessä juoksevaa ennenkuin kuulee hätäsen läähättävän äänen takanaan sanovan:

— Kuulkaa, pysähtykää, olen jo liian vanha juoksemaan.

Tuohela pysähtyy ja kääntyy katsomaan.

— Silla? on ainoa sana, joka häneltä pääsee yli huulten.

— Niin, Silla, vanha vaivainen Silla, joka on hyvien ja pahojen uutisten tuoja ja tapahtumien enne.

— No, mitä nyt?

— Teille tuli vieraita. Kun minulla oli matka tänne, pyysivät minut Teitä paluuttamaan.

— Keitä ne ovat?

— Eivät käskeneet sitä sanoa.

— Tunsitteko te niitä?

— Paremmin luulen Teidän tuntevan.

— Sinä, vanha vares, sano, ketä olivat.

— Menkää katsomaan, jos tahdotte, minuun eivät kuulu.

Ja Silla väänteli päätään hänelle omituisella tavalla ja läksi matkaansa jatkamaan. Tuohela tuli uteliaaksi ja vaikka olikin kiire mielessä, kysyi hän jo Sillalta:

— Olivatko ne naisia vai miehiä?

Vaan Silla oli vanhoillaan tullut kuuroksikin. Päätään väännellen riensi hän Parveelaan päin. Tuohela kääntyi kotiinsa.

Kun hän astui pihaportista sisään, näki hän että piha oli tyhjä. Palvelusväki oli poistunut pihanpää tupaan, koskapahan sieltä lasista näytettiin kurkisteltavan. Hän nousi rappuja ylös omaan asuntoonsa, avasi oven kamariinsa ja lensi kalman kalpeaksi. Hän melkein tuijotti eteensä, ei uskonut omia silmiään, vihdoin toki vihansa sanoihin purki:

— Sinä...? Tilda...? täällä... ja nyt... kaikkein nähden?

— Sääliä, Kusti, sääliä! uikutti kalpeaksi kuihtunut Tilda, sillä hän se tosiaankin oli.

— Pois! — — pois, pois, pian taikka...! — Hän tapaili jotakin tukea kädelleen ja vapisi.

— En enää ano, kuiskaili Tilda surullisesti, rakkauttasi, vaan sääliä, sääliä! Minä en olisi tullut tänne... — Tildakin tarvitsi tukea ja nojasi sängyn laitaan — en olisi, vaan... minua väsyttää... olin matkalla sinun... pikku... pikku Leenusi luo... sanomaan... Tue minua... Kusti... sopimaan... minä... kuuletkos... minä luovun... luovun rakkaudestani sinuun, minä... en sitä... ansaitse...

Ja hän lankesi tiedoton ja voimatonna vieressään olevaan sänkyyn.

— Onneksi et sinne ehtinyt, mutisi Tuohela julmasti.

Sillä välin oli Silla Tuohelasta erottuaan jatkanut matkaansa Parveelaan päin, jolla tiellä Kallen tapasi.

— No, Silla, mikä nyt? Aivanhan kulette kuin unissanne. Ovatko korttinne näyttäneet teille jotakin vastenmielistä, kysyi Kalle.

— Niin, josko ovat? Voi, voi, kyllä tämä maailma on totta tosiaankin kiperä ja kapera kuin pukinsarvi.

— Nytkö Silla sen vasta vanhoilla päivillään huomaa?

— Nyt vasta oikein. Mutta eihän pikku sisarenne vain oikein sydämensä pohjasta pitäne Tuohelasta?

— Mitä se meihin kuuluu. Kahden kauppa, kolmannelle korvapuusti.

— Ei mitään minuun ainakaan, vaan teihin ehkä... Näettekös, nuori isäntä, asiat eivät ole oikein.

Tästä voi nousta hirveä myrsky, näettekös, myrskyjä voi olla ihmiselämässäkin.

— En ymmärrä, mitä tarkoitatte.

— En minäkään oikein ymmärrä mitä tarkoitan, vaan kuitenkin en tarkoita mitään pahaa, kuulkaa, teidän pitää koetella vieläkin saada Leenu purkamaan, vaikkakin hän olisi kolmasti kuulutettu.

— Ja minkätähden?

— Sentähden että se olisi parasta sekä Leenulle itselleen että Tuohelalle, teille, isällenne ja kaikille ihmisille.

— Niinkö nyt korttinne ovat pahasti kääntyneet tai, lisäsi Kalle hetkisen jälkeen, puhuisitteko ehkä Manssikkalan Tildan pussiin ja siinä sivussa omaan pussiinnekin?

— En puhu kenenkään pussiin, vaan luulen, että ellei Leenu pura kihlaustaan, niin tulemme kaikki pussiin, pussiin, johon jouduttua ei ole helppo pois päästä.

— Mitä se Silla taas loruja laulaa. Tulkaa tupaan niin saatte juhannusrieskoja, jos ette puhu tyhmyyksiä pussista, johon muka kaikki joudumme.

— En tule, en tule, uskokaa pois, asiat eivät ole oikein. Ihmeellisiä asioita on tällä välin ehkä jo tapahtunut ja, tiedättekö, Manssikkalan isäntä aikoo vetää teitä oikeuteen metsän haaskuusta ja joistakin muista syistä.

— No, sekö se nyt oli se Sillan suuri myrsky! Olettepa oikein hyväsydäminen, kun pidätte niin hyvää huolta talousasioistamme. Oh, ne ovat vähäpätöisiä seikkoja!

— Niin ovatkin niiden toisten rinnalla, vaan... minä en tahdo puhua mitään, te ette usko kuitenkaan mitään ennenkuin näette.

— Älkää uskoko tekään.

— Soisin etten voisi uskoa, vaan mikä kerran tapahtuu, se tapahtuu, ja teidän pitää kertoa oikein kauniisti Leenulle, kuinka asiat ovat ja hän kyllä suostuu puruille.

— Niinkö luulette, naurahti Kalle.

— Niin, sillä... ja Silla kuiskasi jotakin Kallen korvaan ja läksi astumaan eteenpäin.

Maailma musteni Kallen silmissä, niin kovasti kävi häneen uutinen, jonka Silla oli sanonut. Hän meni Sillan rinnalle kävelemään, uteli asian alusta loppuun ja meni sitte surumieliin sisarensa luo, jonne hänet viimeksi jätimme.

IV.

Useasti liiallisesti rasitettu ihmisruumis henkisen työn paljoudesta herpoutuu, voimat väsyvät ja näyttää siltä kuin ei ihmisessä olisi elämää ollenkaan, vaan että se olisi lakannut hetkeksi, ikäänkuin valekuolemassa levätäkseen. Mutta ruumiin levätessä sielu juuri useimmiten on valppaimmin valveillaan. Niin oli laita Tildankin, kun hän monien kovien sisäisten taistelujen uuvuttamana oli kadottanut ruumiinsa voimat ja — niinkuin näytti, tiedotonna vaipui vierellään olevaan sänkyyn. Sisäiset sielun tuskat olivat siksi suuret, ettei hengen toiminta ruumiin voimien väsyessä voinut herpoutua. Tuohelan viimeiset sanat "Onneksi et sinne ehtinyt" kuuli hän vielä selvästi, vaan ei tajunnut niitä täydellisesti. Oman onnetoman asemansa muistoa unhottamatta nousi hän istualleen ja kysyi:

— Onneksi...? Oletko sinäkin siis sitä mieltä, että sovinnolla on erottava? Onnittelitko minua mieleeni heränneestä hyvästä ajatuksesta?

Hän oli siis tajunnut ainoastaan sanan onneksi ja senkin omalla tavallaan.

— En onnitellut, enkä onnittele, sanoin vaan että oli onni kun et sinne ehtinyt, vastasi Tuohela.

Nyt tarvitsi Tilda malttia; vaan syyttyhän märkä puukin palamaan kun se rovioon heitetään.

— Niinkö, niinkö palkitset sinä, valapatto, minun pitkällisten sisäisen mieleni taistelujen tulokset hyvän ja pahan välillä; sellaista tukeako tarjoat; sinä surkuteltava, sortamallesi naisparalle, joka on voittanut mieleen pakkautuneet mustat mietteet ja päättänyt pahan hyvällä palkita? Onneksi...? Kutsutko sinä minun hetkistä voimieni heikontumista onneksi? Olkoon, olkoonkin se sitte onneksesi, sinä onneton, mutta tiedäkin, että se onni on oleva sinulle musta. Vaan ei, sinä et kuitenkaan

tarkoittanut totta, peruuta tuo sanasi, niin...

— En!

— Siis en minäkään peruuta, vaan selitän sulle jo edeltäpäin tuon *onnesi*, joka on vievä sinut alemma ihmisenäkin kuin mitä sinä olet minun vienyt. Tiedäkin siis, että tästä hetkestä alkaen saa sydämessäni rakkauden sijan viha, viha sellainen, joka ensin juurrutuksen sydämeen ja sitte ajaa sinua takaa niinkauvan kuin se koston sinut tavoittaa ja musertaa. Sinä et käsittä kuinka syvästi olet loukannut naisen sydäntä, etkä tiedä kuinka katkerasti rakastanut naisen sydän kerran vihan valtoihin antauduttuaan vihaa. Yhtä intohimoisesti kuin sinua tähän asti olen rakastanut, yhtä syvästi vihaan minä sinua tästä lähtien. Jos sinä ymmärtäisit, kuinka pitkälle minä olen alentunut: rukoilemaan sovintoa mieheltä, jonka musertaminen olisi ollut minun oikeuteni, tarjoamaan anteeksiantamusta sille, jonka vihaaminen olisi velvollisuuteni, sittenkuin sen olen lapsen tietämättömyydestä vapauduttuani tullut tajuamaan, rukoilemaan sääliä siltä, jonka halveksimiseen minun olisi pitänyt totutellaita, ja elämään onnellisena onnessa sen naisen, jota minun aina olisi pitänyt kadehtia... niin, jos sen ymmärtäisit, ymmärtäisit myöskin paremmin arvostella sammumattoman vihani ikää ja syvyyttä. Minä vihaan sinua ja muserran onnesi, vaikkakin se särkeisi sadat sydämet, vihaan, enkä lakkaa ennenkuin olen sinun mustasta onnestasi imenyt kostoni liekkiin tyydytystä yhtä paljon kuin tähänastinen elämäni on ollut häpeää ja katkeruuksia täynnä, ja ennenkuin sinä olet alentunut syvemmälle kuin minä ja onnettomuuksien kehä elämäsi ympärillä on saennut niin sankaksi ettet mitään muuta näe, kuin petetyn naisen kostonnuolien kärkiä... Joko älyät? Se on naisen kosto. Minä melkein riemuitsen jo siitä, ja ole varma, että olen niin varoillani, ettet sitä väistä...

— Joko lopetat? Niinhän olen hiljaa kuunnellut kuin lapsi äidin saarnaa.

— Lapsi...? Ero sinun ja lapsen välillä on oleva suuri kuin taivaan ja maan. Muuten en sinua kehoita puhumaan lapsista. Saat nähdä että olet tekemisissä sekä aikaisten että...

— Lopeta, minä rukoilen jo, sääli nyt hiukan. Koetlemmehan sovitella...

— Sääliäkö pyydät? Joko alat kuulla kohinan lähenevästä kostostani? Säälitkö sinä minua...

— Anteeksi anna, suostu sovinnolle, minä palkitsen kärsimäsi katkeruudet.

— Palkitset?

— Niin, niin, minä koetan sovitella.

— Turhaa kaikki, se on myöhäistä!

— Myöhäistä?

— Myöhäistä kuin kerran kuoleutuneen eloon saattaminen.

— Ei, se ei voi olla totta.

— Eikö voi? Oletan sinä jo kerran kuolettanut säälimättömällä kovuudellasi minussa kaikki hyvät mielihalut, nytkö niitä omaksi eduksesi eloon herätteleisit? Kuinka oletkin itsekäs!

— En ole itsekäs, vaan minä olen erehtynyt, kadun nyt ja pyydän anteeksi. Kaikki tulee vielä hyväksi.

— Vielä...

— Niin, ja kaikki.

— Oo, sinä vaan kiihdytät vihaani!

— Muistele entistä rakkauttasi ja...

— *Sinun* rakkauttasi, ha, ha, ha...! Kosto, kosto olen hautova, sen olen sanonut.

— Pois täältä, pian kärryihin, kuului etehisestä käskevä karkea miehen ääni ja ovesta seisoi roteva parrakas, keski-ijän yli elänyt mies. Tuohela ja Tilda eivät vielä kiihkossaan sitä huomanneet.

Tuohela yhä rukoili:

— Voiko rakkaus niin pian vihaksi vaihtua?

— Pian? Rakkaus? saivarteli Tilda ivallisesti Tuohelan onnistumattomia sanoja.

— No, pian pois, uudistui uhkaava ääni oven suusta ja jatkoi Tuohelaan kääntyen:

— Jos sinun, heittiön, onnistuisikin uudestaan pettää puheillasi tuo onneton olento, niin et siltä väistä minun vihojani.

— Isä, isä, huudahti Tilda ja heittäysi tulijan jalkoihin, annatko ymmärtämättömälle, tuhmalle lapsellesi anteeksi?

— Jumala sinulle anteeksi antakoon! Olethan ehkä jo osasi kärsinyt. Vaan, jatkoi vanhus vapisevalla äänellä, sinä Tuohela, jota minä kunnioitin ja jonka luulin poikanani kerran saavani talooni kutsua, sinä et välttä häväistyn ja murrettun isän kostoa, joskin tyttäreni mahdollisesti olisi vielä niin turmeltumaton, että seuraisi sydämensä käskyjä ja naisen tavalla unohtaisi ja anteeksi antaisi.

Tuomio kuului Tuohelasta kuin ukkosen ääni ja hän istuutui tuolille pöytänsä ääreen, johon jäi ähkymään. Se oli miehen itkua, miehen, joka ei ole nähnyt elämän vakavia puolia, ennenkuin niihin yhtäkkiä huomaa joutuneensa.

V.

— Ei, ei, eihän voi olla mahdollista, että ihmiset ovat niin pahoja. Eihän suuri Jumalakaan sitä salli. Ethän salli niin suurten vääryyksien tapahtua? Tai tahtonetko meitä ihmisraukkoja niin kovasti rangaista jo täällä? — Voi kun edes äiti eläisi! Minä painaisin pääni povellesi, purkaisin sinulle sydämeni surut kaikki ja neuvoja sinulta saisin. Sinä lohduttaisit minua vielä... me rukoilimme yhdessä. Niin, kunpa vaan olisi edes yksikään ystävä, jolle kertomalla voisi keventää huolensa. Vaan ei yhtään, ei yhtään! Isä on sokea vihassaan ja veljet... Niin, Kallekin kertoi minulle poloiselle, paljasti niin paljon maailman pahuutta, etten osannut ennen edes aavistaakaan. Ehk'ei kuitenkaan *kaikki* ole totta, ehkä tahtovat he sittenkin ainoastaan saada meidät eroituiksi keinoilla millä hyvänsä ja nyt tuon keksivät. Oikeudessa isä ja kaikki! Jumalani, anna oikeuden voittaa, kosta kaikki vääryys, vaan ethän tahtone, kuten ihmiset, omaiseni, että minun pitäisi halveksia ja vihata häntä, jota rakastan. Vai olenko ollut niin paha, että olen häntä enemmän kuin Sinua rakastanut? Senkötähden nämä surut? Ei, sinä et voi, tai vaikka voit, et tahdo siitä näin rangaista...

Ja Leenu parka istui nurmella ja itki. Koko päivän oli hän paikasta toiseen levoton harhailut ja koettanut turhaan ikäviään haihduttaa. Häntä oli sääilty ja jätetty kertomatta kaikki pahimmat kohdat jutussa. Oikeusistuntoja oli asian johdosta pidetty jo useampiakin. Muitakin riitoja oli ennen niin rauhallisten naapurien välille ilmestynyt. Nyt oli viimeinen ratkaiseva istunto käräjätalolla. Kaikki olivat Parveelastakin menneet sinne, jotka vaan pääsivät. Leenu olisi tahtonut mukaan hänkin näkemään edes omaansa, jota ei pitkiin aikoihin ollut saanut tavata. Mutta isä kun ajoi asiaa tyttärensä puolesta, oli kieltänyt, ja Leenun oli parin palvelijattaren kanssa täytyntä kotiin jäädä.

Ikävää se teki Leenulle, vaan hetkeksi unohti hän haikeat mielensä ja eli taas muistoissaan entisissä ja mielialansa oli sama kuin viisi vuotta sitte, kun veljensä kertoi hänelle Sillalta kuulemiaan sen kuusen juurella, jonka lukija muistane.

Viisi vuotta! Kuinka paljon siinäkin ajassa sentään ennättää tapahtua!

Ennen niin ystävällinen naapurusten väli oli käynyt kireäksi. Tuohelan talo ja itse Tuohela oli muuttunut vähitellen sekä Manssikkalan että Parveelan vihan alaiseksi, vaikka kumpaisestakin oli aikoinaan Tuohelaa ystävän silmillä katseltu.

Itse Tuohela oli parin viimeisen vuoden ajalla käynyt ärtyiseksi ja synkkämieliseksi, kerrottiinpa hänen jo välistä ryyppäilleenkin. Leenun isä oli häntä kieltänyt kotonaan käymästä ainakin siksi, kunnes riidat olisivat ratkaistut.

Ja nyt olivat H:n pitäjäläiset menneet kuuntelemaan päätöstä kuuluisaksi tulleessa jutussa. —

Tahdomme säästää lukijaa kuulemasta kaikkia ikävyyksiä ja vähemmän hyvälle kuuluvia puheita ja kaikkea mitä tuollaisten juttujen käsittelyissä tavallisesti esiintyy. Koetelkoon sen sijaan kukin lukija asettautua Leenun asemaan, kun hän istui tuossa tietämättä puoliakaan asioista, mitä viiden vuoden ajalla oli tapahtunut ja kuitenkin vähistäkin kuulemistaan kovasti loukattuna ja kärsivänä.

Isä ja veljet olivat kovasti kieltäneet palvelusväkeä yleensä Leenulle asiasta puhumasta ja nytkin lähtiessään eritoten varoittaneet, ettei saa Leenun antaa kenenkään syrjäisen kanssa kahden kesken keskustella, vaan että pitää mennä keskeyttämään ja valeeksi väittämään, jos joku onnistuisikin puheille pääsemään.

Yksin olikin Leenu sentähden saanut aamusta asti pitkän päivän istuskella. Ei ollut mihinkään työhön mieli tehnyt, niin häntä omat ajatukset pitivät vallassaan. Voimme sentähden kuvailla hänen hetkistä

hyvää mieltään, kun hän näki vanhan Sillan, entistään koukkuisemmaksi käyneen, luokseen kävelevän.

— Leenuko se siellä istuu, pikku Leenu, soperteli vanhentunut Silla kyynelsilmin Leenua lähestyessään.

— Minähän täällä... Tule istumaan, Silla, tule tänne toveriksi. —
Tuletko oikeuden istunnosta? kysyä tokasi Leenu yhtäkkiä.

Silla väänsi päätään kerran ympäri, katsoi tapansa mukaan arasti ympärilleen ja istui sitte, kun ei ketään nähnyt, keppiinsä nojaten Leenu vastapäätä.

— Hohoi, huokasi hän, sieltäpä tulen. Menin sinne muiden mukana, vaikka mitä se vanha vares siellä oikeastaan tekisikään.

— Näitkö *häntä*, Silla? Oliko hän muuttunut paljo? Mitä hän puhui, oliko suruissaan?

— Muuttunut...

— Voi, kerro, Silla-kulta, en ole pitkiin aikoihin saanut häntä nähdä.

— Minä en oikeastaan mitään osaa kertoa sellaista, jota pyydät. Ainoa mitä tiedän, on siihen asti kuin asianomaiset oikeussalin astuivat ja...

— Oliko Tilda siellä, olko hän paljo muuttunut?

— Muuttunut... jamasi Silla vanhaan tapaansa, vaan niin peloittavan oudosti.

— Kerro nyt jotakin, kerro, pyyteli Leenu.

— Sinua olen soudattanut, pessyt pienoisena, tuuditellut kuin omaani. Säälän sentään sinua äiditöntä, ystävätöntä, enkä kerro pahoja maailman. Mutta sinun pitää kuitenkin jotakin tietää, sentähden kuuntele kärsivällisesti ja keskeytymättä. Vanhan Sillan sanat voivat kohta kerrassaan katketa...

Leenusta tuo kaikki tuntui niin kummalliselta, että hän pakostakin vaikeni.

Silla huokasi syvään ja aloitti:

— Enpä tosiaankaan tiedä, kuinka alottaisin, niin on mieleni ailueinen. Sääli sinua, tuuditamani tyttö. Nuoruudesta, lapsuudestahan elämä alkaa... Niin, niin, minäkin olin ennen nuori...

— Miksi säälit minua, Silla, ja niin oudosti kun haastelet, en ymmärrä... katkaisi Leenu jo alussa Sillan surullisen nuotin.

— Miksikö säälin? Enhän oikeastaan sääli, vaan kun en osaa selittää, tuntuu niin oudolta eletty elämä, kun vähäinen muistini koettelee valaista jo kauvan sitte kulettua elämäntieni epätasaisinta polkua. Mutta älähän keskeytä, sanoinhan jo, että sanani ilmankin voivat katketa kohta.

— No, koettelen kuunnella, jatka!

— Kuka voisi enään uskoa, että Sillankin sameat silmät ovat ilosta loistelleet ja että minunkin surkastunut sydämeni on ollut aikoinaan ilosta pakahtua ja kuitenkin... Ei, Leenu-lapsi, liikaa on minun mieleisiin muisteluihin upottaa muistoja katkerista kokemistani, jotka nyt lempilapsieni onnea uhkaavina verestävät kestetyt kärsimykset ja jotka nyt rakastamiani raatamalla kokonaan särkevät syksyisen sydämeni.

— Mikä sinulle on tullut, Silla! Onko sisartasi ainoata omaistasi jokin onnettomuus kohdannut?

— Häntäkö vapisevaa, joka viime syksynä vietiin kirkkomaahan, vietiin vähä ennen minua?

— Niin tosiaankin, hänhän on jo kuollut. Ketä sitte ja mikä surullinen tapahtuma?

— Olenhan jo sanonut, että minäkin olin kerran nuori ja...

— Sillaako itseään siis?

— ... sanomatta on vielä, että minäkin olen aikoinani nuoruuden lämmöllä rakastanut ja että minutkin on kerran *petetty*.

— Sinutkin! Kuka muu myös? kysyi Leenu levotonna.

— Paljo, paljo muitakin.

— Vaan kenenkä vuoksi Silla sitte suree?

— Syyttömän.

— Ja kuka on tuo syytön?

— *Sinä.*

— Minä! huudahti sanoin selittämättömällä tuskalla Leenu.

Mahdotonta... ei koskaan, ei koskaan!

— Ei koskaan, ei koskaan! huudahti samassa sydäntä särkevä miehen ääni Leenun takaa ja virtanaan vierivät vetreät vedet Tuohelan punaisiksi itkettyneistä silmistä, kun hän polvilleen paiskautuen Leenua syleili. — Ei koskaan! Sinä siis tiedät jo... Kuka on ennen minua sitä sinulle kertomaan ennättänyt?

— Tiedän? Mitä? tapaili Leenu.

Vasta nyt huomasi Tuohela Sillan.

— Silla, Silla! Sinä ihmeellinen velho, joka olet kielelläsi ihmisten onnen myrkyksi keittänyt. Minä tapan sinut...

Ja Tuohela kohosi jo kiihkeänä seisoalleen, vaan Leenu pidätti.

— Mitäpä siitä jos "vanhan vareksen ja velhon" pahoilta päiviltä päästät, viemällä heikon hengen vähäinen synty siitä sydämellesi sälytetään siihen verraten, että jo olet monelta onnelliselta elämän ilon tappanut.

— Lakkaa, lakkaa!

— Ei sitä niinkään suureksi katsottane kuin kätesi nostoa, jolla olit orvoksi tehdä oman poikasi... Kimeästi kirkaisten läksi Leenu tämän kuultuaan pois pakenemaan, kääntyi takasin, seisautui, palautui ja juoksi itkien Tuohelan rinnoille.

— Minä rakastan sinua sittenkin, huudahti hän ja syleili hartaasti Tuohelaa, joka hänkin nyt taas itki, itki ääneti, suruun sulautuvan lailla.

— Vaikkakaan emme koskaan saa toisiamme?

— Emme koskaan?! — Leenu irroittautui kauvan kestäneestä syleilystään ja asemaansa tajuamatta tuijotti Tuohelaan.

— Niin, *oikeus* on päättänyt, että... että ei... ei koskaan.

— Ei koskaan!

Ja Leenu luhistui kuin ukkosen iskemänä surutaakkansa alle.

* * * * *

Siirrymme nyt edellä kerrotusta surullisesta illasta noin viisi vuotta ajassa eteenpäin, niin olemme jo päässeet siihen, että voimme lopettaa elämästä otetun kertomuksemme pienillä lisäyksillä edellä kerrottuun.

Päätös, jonka Leenu ja Tuohela olivat sanoin selittämättömästi surustaan hiukan selvittyään tehneet, että "rakkaus kyllä murtaa lain ja oikeuden kahleet" ei ollut toteutunut. Oikeuden langettama tuomio, etteivät Leenu ja Tuohela, katsoen kihlauksen aikana Tildan Tuohelalle synnyttämään perilliseen, koskaan saisi kirkollista vahvistusta avioliitolleen, jollei Tilda siihen omasta ja alaikäisen poikansa puolesta suostuisi, voitti ylempiin oikeuksiin vedottuna lain voiman. Tildan sydän oli jo niin kovettunut, ettei hän tahtonut siitä kuulla puhuttavankaan, varsinkaan kun Tuohela Tildan oikeuden odotussalissa viimeistä sovintoyritystä tehdessä oli vimmastuneena aikonut Tildaa lyödä.

Sovintoa oli Tilda lapsensa takia pyytännyt ja siitä oli Tuohela suuttunut. Ei sekään seikka, että Tuohela tarjosi oikeuden lopullisen päätöksen saavuttaa tuhansia Tildalle, pehmittänyt hänen mieltänsä, vaan luonnollisesti päinvastoin.

Vaikka mielellämme saattaisimme vähäisen kertomuksemme sovinnolliseen loppuun, täytyy meidän olla totuudelle uskollisia.

Kun Leenu näki ettei hän koskaan saisi rakastettuansa, taipui hän lopulta erään varakkaan, hiljaisen maanviljelijän uudistuviin kosimisiin ja eli — ihmisten arveluiden mukaan — onnellisena emäntänä

talossaan.

Tildan kostonennustus kävi ihmeellisesti toteen. Tuohela alentui siihen määrään, että hän pari vuotta Leenun häiden jälkeen juopuneena väkivaltaisesti kuristi itsensä.

Silla ummisti silmänsä pari viikkoa viimeisen oikeuden istuntopäivän jälkeen Parveelan tuvassa jonne Leenu hänen tielle uupuneena korjasi. —

Aika parantaa pahatkin haavat ja heittää unhotuksen mullan mustimpienkin murheiden päälle, hyvät ja pahat ihmiset elävät aikansa. Hän, joka tuntee heikkoudet ja saa selvän hienoimmistakin säikeistä ihmissydämessä, laskekoon oikean tuomionsa, joka ei ihmisen arvostelupiiriin kuulu.

Tapion jänis.

Vaikka talven tulo ei ollut vielä aivan lähellä, oli sen turkki jo valkea ja puhdas kuni vasta pudonnut lumi. Yömajaansa piti se suuren aution asuntosaarensa keskellä olevan suon laidassa, johon heinämiehet kesäisin pielespohjia laatiessaan haapoja hakkasivat. Siinä se oli useita kesiä asunut, satoja kertoja siitä samasta paikasta koirien ahdistamana lähtenyt, läheisen kallion yli kiitänyt, rantoja pitkin laukannut ja niemestä erään pitkän lahden suun yli uinut, siinä häjyt hurtat jäliltään haihuttanut ja taas takasin pesäpaikoilleen palannut. Useasti oli pamahtanut pyssy edessä ja takana, usein olivat koirat kintereillä ulvoneet, mutta säilynyt oli aina tähän syksyyn saakka suuri Tapion jänis, ampumatta jäänyt.

Saaren vuokraaja, joka samasta suuresta saaresta oli aikoinaan useita kymmeniä jäniksiä ampunut, suuttui silmittömäksi ja sadatteli aina koiria, itseään ja tovereitaan. Hän olisi niin kovin mielellään tahtonut saada ammutuksi tuon Tapion suuren puhdasturkkisen suosikin, jolla oli ainoastaan yksi vertaisensa vihollinen jahtikoirien joukossa.

Mustaselkäinen, viiruotsa narttu, "Diana" se aina tiesi, missä Tapion jänis makaili. Se sen sieltä aina löysi ja ajaessaan ensimmäisenä takana haukkui, kunnes niemessä jäljiltä haihtui. "Diana" olikin ollut joka syksy mukana. Täällä se ensi kerran vanhempien koirien keralla oli mukana ollut, täällä koulunsa käynyt, ajo-oppinsa ottanut.

Tänä syksynä eräänä varhaisena aamuna, lokakuun keskipaikoilla sousi saaren vuokraaja kolmen toverinsa ja neljän koiran keralla jo mainittuun suureen saareen. Yöllä oli ollut hiukan sumua, mutta päivän valetessa se kuitenkin haihtui. Tuuli tyyntyi ja aamu selkeni kirkkaaksi syyspäiväksi; maa pysyi kuitenkin koko päivän kosteana. Onni oli metsämiehille kaikinpuolin myötäinen. Puolipäivään päästyä oli jo yhdeksän pupua ammuttu, kaikki suuria ja hyvin hyötyneitä. Miehet eivät koko päivänä olleet murua maistaneet, jonka tähden kokoontuivat saaren keskelle suon läheiselle kukkulalle. Aikoivat juuri soittaa koiria kokoon ja sitte yhdessä venheelle eväiden luo mennä, kun noin parinkymmenen metrin päästä alkoi kuulua innokasta koiranhaukuntaa.

— Se on Diana!

Pian siihen yhtyi "Kairin" viheltävä "skalli", "Jalon" harvatahtinen haukunta ja sekarotuisen "Brittan" hillitön vinkuna. Jänis tuntui painuvan saaren kallioiseen pohjoispäähän.

Mitään virkkamatta menivät miehet kukin n.s. "passilleen" ja odottivat äänettöminä. Kaiku läheni rikkoutumatta kiihkeänä ja yhtämittäisenä vastaiseen suuntaan takasi saaren eteläpäässä olevalle niitylle päin. Täällä oli kaksi miestä "passilla", kolmas oli saaren itäisellä rannalla, neljäs keskellä saarta, jo pari kertaa mainitulla kukkulalla.

Pian näkivätkin niityn molemmilla laidoilla seisovat miehet suuren lumivalkosen jäniksen hyppelhtivän pitkin metsän laita.

— Se on Tapion jänis... pääsi tahdoton kuiskaus kumpaiseltakin.

Että asianlaita todellakin niin oli, sen saivat miehet kohta nähdä.

Huomaten koirien lähenevän, otti jänis aimo hyppäyksen vasemmalle pieneen metsäniemekkeeseen, johon jäi istumaan kasvot ohikiitäviin koiriin käännettyinä.

Samassa pamahti laukaus ja toinen. Jänis väistyi vahingoittumatta erään kiven taa. Koirat joutuivat ampujan ja jäniksen väliin, joten kolmas laukaus ei voinut seurata. Mutta sen sijaan ampui toinen miehistä kaksi laukausta jokseenkin yhtäaikaa edellisen kanssa — yhtä huonolla menestyksellä.

— Loihdittu! murahti viimeainittu, kun jänis käänsi miehille ja koirille selkensä ja oikaisi saaren itäiselle rannikolle.

Parin minuutin kuluttua kuului sieltä kaksi laukausta, mutta mitään huutoa ei seurannut.

Kun miehet koirinensa kokoontuivat jälleen kukkulalle, sanoivat he kuni yhdestä suusta:

— Se oli Tapion jänis...

— Pelastui taaskin...

Mitään sen enempää tarinoimatta istuutuivat miehet sammaleiselle kalliolle ja ottivat tupakkineuvot esille. Jonkun aikaa siinä istuttuaan kuulivat he läntiseltä rannalta hirmuisen kiihkeää haukuntaa, jonka jälkeen he taas hajautuivat kukin n.s. passilleen.

Asianlaita oli se, että Diana oli lähtenyt kenenkään sitä erityisesti huomaamatta Tapion jäniksen jälestä juoksemaan, haihtunut ensin jäliltä, löytänyt ne jälleen ja siitä tuo hirveä haukunta. Kuni usutettuina pusahtivat toisetkin koirat samaan suuntaan ja pian oli täysi "skalli käymässä". Se lakkasi ja miehet aikoivat harmistuneina kutsua koirat pois. Merkki ei kuitenkaan vaikuttanut tällä kertaa mitään.

Se uudistettiin useampia kertoja. Sama seuraus. Jonkinlaista uikutusta alkoi kuitenkin kuulua ja paha peläten menivät miehet ääntä kohti.

Siellä oli korkeakallioinen niemi ja iso louhikko ja melkein keskellä louhikkoa suuri neliskulmainen kivi suurien korpikuusien keskellä kuni vainajan ruumis hautajaishevujen piirittämänä. Tämän kiven alle oli Tapion jänis joutunut. Rannan lähellä soutavat nuottamiehet tiesivät näkemänensä kertoa, kuinka iso valkea jänis oli joutunut koirien väliin sen kautta, että yksi sitä takaa ahdisti ja toiset kolme olivat vastaan juosseet.

— Vai niin, pupunen, tapasinpas sinut vihdoin! Taisit jo lakata koiriani uuvuttamasta, turkkisi kun kohta päältäsi poistan, puheli saaren vuokraaja.

— Eihän se vielä ole käsissäkään.

— Onhan kohta. Sitokaahan koirat! — Mutta missä Diana on?

— Täällä louhessa kiven alla.

Saaren vuokraaja ja kallishintaisen Dianan omistaja kirosi harmistuneena.

Diana oli todellakin ajautunut jäniksen jälestä kiven alle. Isäntä rupesi pois koiraansa houkuttelemaan, mutta se oli turhaa. Jäykkänä, silmää räpäyttämättä katseli Diana luolan perukalle. Koetettiin saada väkipakolla pois. Mutta Diana-parka oli niin tiukka kiven väliin ajautunut, että se vihdoin vaivaloisesti pois vedettynä ei enään jaksanut jaloillaan pysyä, vaan maahan laskettuna jäi siihen rentona lepäämään.

Alkoivat miehet siinä alakuloisina arvella ja koettivat keinoja keksiä, miten jäniksen elävänä tahi kuolleena parahiten pois saisivat.

Louhikko oli todellakin oikeata louhikkoa, kivet suuria, vaikeasti paikoiltaan väännettäviä, jopa tiukassa kuni kiinteä kallio. Ampuminen ei voinut tulla kysymykseenkään.

— Jos taitamme kuivahtaneen, neulansa kadottaneen näreen, teroitamme sen toisen pään vä'äkkääksi vartaaksi, sillä pistämme ja pupulin pois vedämme, ehdotti eräs.

— Sehän on kidutusta...

— Taikka teemme aukkojen eteen roihutulet, tukahdutamme savuun eli ainakin ulos ajamme, usutamme piskit perään ja annamme Tapion turvatille kunniallisen kuoleman, ammunne.

— Mutta jos savuun läkähtyy, turkkinsa mustuu ja tuonne jää kiven alle sittenkin.

— Jääköön, sanoi jo monesti mainittu saaren vuokraaja, joka samalla oli jahtijoukkueen johtaja, — tehkää vaan tulia ja hyviä, sillä hämärtyy jo syksyinen päivä ja pois on aika pian lähteä.

— Jääköön sitte, toisetkin säestivät, saakoon Tapio uhrin omistansa...

Kävivät nyt miehet kuivia risuja keräämään, ja toiset koivujen kylistä tervaisia tuohia kiskomaan, ja pian roihusivat kiven kolmelta kulmalta räiskyvät uhritulet, joita miehet äänettöminä katselivat. —

Lyhyt on syksyinen päivä ja sankka sitä seuraavan illan pimeys. Sitä mukaa kuin tuli liestyi

hiilokseksi, pimeni ilta ja mustuivat savusta Tapion turvatin hautakiven kylät ja jostakin tunteettomasta syystä miesten mielet. Jokin sisäinen pakko pani ajattelemaan, että oli tehty ajattelemattomasti, tylysti.

Pois lähtiessään kompastui eräs pyssymiehistä syrjään jaloin eräälle tasaiselle kivelle jättämänsä pyssyn päälle sillä surullisella seurauksella, että se laukesi ja suun vieressä uneksiva kallishintainen Diana menetti henkipahasensa.

— Ei riittänyt Tapiolle uhri oman karjansa antimista, omastanikin otti, valitteli Dianan omistaja.

Miksi ei Tapio turvattiaan tällä kertaa varjellut, sitä ei ole helppo sanoa. Epäilikö ehkä turvatti suuren suojelijansa varjeluvoimaa kun kiven alle pakeni ja siten suojelijansa suututti tai tahtoiko Tapio teollaan iloisten metsämiesten mieltä muuten pahoittaa, on mahdoton arvata.

Vaan kun miehet jonkun hetken jälkeen pimeätä selkää pitkin kotiaan kohti sousivat ja näkivät, kuinka hiiloksesta kohoutuva hohde uhripuuta punasi, niin raskaalta ja painostavalta tuntuivat mielet ja sanattomia olivat kotvasen aikaa vähäväkisen syyttömästi sortajat.

Ketin hautakummulla.

Yksitoista vuotias Katri käveli hautausmaalla. Huoletonna, koulussa oppimiaan lauluja hiljaa hyräillen kierteli hän pitkin polkuja hautakumpujen keskellä. Hän oli vielä kadehdittavassa lapsellisen tietämättömyyden tilassa eikä taikauskoinen ympäristönsä ollut häneen saanut istutetuksi mitään kammaa kirkkomaata kohtaan. Päinvastoin oli kotitöllinsä lähistöllä oleva vainajien lepomaa hänen mieluisin olinpaikkansa. Jos tuntuikin kuusten hiljainen humina hänestä täällä hiukan juhlallisemmalla kuin tuolla tuonnempana kotiahon takana, ei hän sitä sentään pelännyt. Olivathan kirkkomaan kukkaset paljoa kauniimmat ja suuremmat kuin kukat muualla ja perhoset lentelivät ja mehiläiset hääräsivät täällä yhtä iloisina kuin kotiakkunan alla olevan auringonkukankin ympärillä. Ja aurinko paistoi tänne niin kirkkaasti ja rauhoittavasti ja kuusten lehdet loivat viileitä varjojaan.

Katri kierteli sinne ja tänne, katseli sivumennessään jotakin hautapatsasta. Tuttujahan ne jo olivat melkein kaikki, vaikka oli jo taas hänen viime käyntinsä jälkeen uusia kumpuja kohonnut. Niiden päällä oli kauniita silkkinauhaisia seppeleitä ja nauhoissa oli kultakirjaimilla kirjoitettu jokin kaunis sana jällelle jääneiden surevien sukulaisten kaipauksen tulkitsemiseksi. Toisien hautojen tuoreesen multaan oli pistetty yksinkertainen puuristi kantamaan köyhien rakastavien kietomaa katajaseppelettä. Katrin kiertomatka loppui aina rannalla olevan nurmipeitteisen hautakummun luona. Toisessa päässä kumpua vesoi nurmen sisästä nouseva pihlaja, jonka juurella oli pienoinen puuristi. Siihen oli lapsen kädellä piirretty lyijykynällä tuskin huomattavasti sana: *Isä*. Se oli Katrin isävainajan lepopaikka.

Mutta ennenkuin Katri nyt joutui sinne asti huomasi hän yläpäässä hautausmaata kuusien keskellä äsken pystytetyn uuden hohtavan patsaan ja sen juurella seppeleen niin soman ja leveänauhaisen ettei toista sen somempaa koko kirkkomaalla.

Kukahan on kuollut? Kenenkähän muistoksi tuo musta patsas syvään piirrettyine muistokirjoituksineen?

Katri istuutui nurmelle ja nojasi varovasti vähäisen vartalonsa tuon uuden patsaan luona olevaa hautapengertä vasten, varovaisesti sentähden, ettei taituisi hento heinikko eivätkä runneltuisi ruusut, joita Katri samoin kuin kaikkia muitakin kukkia oli oppinut rakastamaan. Hän katseli patsasta uteliaana. Siinä oli vain sana: *Ketti* ja hiukan alempana nuo tavalliset: s. — 24/5 73 k. — 13/8 97.

— Ketti? Kukahan se on ollut? Katri katseli alemma kiveä; siellä oli alhaalla jokin virren värssy merkitty.

— Kukahan se on ollut? kysyi Katri uudestaan itseltään. Hän nousi istualtaan, kohotti hiljaa seppeleen silkkinauhoja ja luki siitä sanat: Rakastettu — Kaivattu.

Tuo ei ollut Katrista ollenkaan kummallista. Oli hän nähnyt nuo sanat monissa seppeleissä, vaikkakaan ei lapsellinen käsityksensä vielä kyennyt niiden syvää sisällystä täydellisesti tajuamaan. Paitsi mainittua seppelettä ei haudalla ollut mitään muita kukkia. Seppeleen nauhat olivat puhtaan valkoiset, multa haudalla kouhoteltua mustaa, kaikesta päättäen oli muistokivi äsken asetettu.

— Ketti! tapaili pikku Katri yhä hautakirjoitusta, varmaankin on se herrasihmisiä. Olikohan se tyttö vai poika? Ketti? .. ja Katri istuutui kallella päin katselemaan. Yhtäkkiä kuuli hän askeleita takaa päin ja hänen edessään seiso i komea nuori herra, jolla oli polvipöksyt, laaja sininen vyö, hohtavan valkea,

mustakauluksinen paita ja sen päällä vaalea nuttu. Hihan ympärillä oli musta harso.

Katri säikähti ja aikoi lähteä pois, vaan kun hän katsoi herran surullisiin silmiin, jotka lempeästi olivat mustaan kiveen luodut, jäi hän itse tietämättään katsomaan tuota komeaa herraa, joka oikealla kädellään piteli polkupyörää. Niitä oli jo alkanut näkyä yhä useammin noita pyöräilijöitäkin.

— Mitä se lapseni katselee, kysyi herra hyvätahdon ilme katseessaan.

Katri ei mitään vastannut, katseli vaan outoa tulijaa ja pyörää.

— Älä pelkää, ystäväni, en ole tullut häiritsemään sinua. Minulla on täällä jotakin tehtävää, eikä pikku-ystäväni tahdo auttaa minua?

Katri katseli vain ujona herraa, jonka lempeys näytti vähitellen poistavan lapsellisen pelon.

— Mikä on nimesi, pikku-ystävä?

Katrasta tuntui niin somalle. Tuo komea herra kutsui häntä halpaista töllin tyttöä ystäväksi.

— Katri, vastasi hän ja hypisteli silmät maahan luotuina valkean esiliinansa nurkkaa.

— Katri? kertoi herra vähän kummallisena.

Nyt oli ujous jo poissa. Katri kertoi olevansa läheisestä mökistä ja oli tullut tänne isänsä hautaa kastelemaan. Vaikkakaan siinä ei ollut muuta kuin vihertävää nurmea, oli se hänelle ja äidille kuitenkin rakas.

Herra ei näyttänyt sitä epäilevän.

— Kuule, Katri-ystäväni, sanoi hän, etkö voisi toimittaa tänne vesiastiaa ja pientä luutaa? Mutta niin ettei kukaan tiedä siitä mitään.

— Kyllä, isäni haudan luona olevassa pensaassa ovat ne aina kesillä valmissa minua odottamassa. Ainoastaan silloin kuin äiti pesee pyykkiä, tarvitsemme kapan kotona.

— No, hyvä, haepas ne tänne. Äläs mene, jaksaisitko tuoda mukanasasi jo vähän vettä.

— Tokihan jaksan isänkin haudalle. Katri juoksi jo etäällä. Mielellään täytti hän tuon tuntemattoman herran pyynnön, olihan hän sanonut Katria ystäväkseen.

Kun Katri palasi, näki hän näyn, joka sai hänet seisottumaan. Tuntematon ystävällinen herra oli polvistunut patsaan ääreen ja halasi kylmää kiveä hartaasti samalla kuin suuteli hopeisia kirjaimia kiven mustassa kylessä ja itki.

Katri melkein säikähti. Kummallinen ajatus pälkähti hänen päähänsä. Entäpä jos, ajatteli hän, jos tuo herra olisi pakana. Hän muisti samassa opettajan kertomukset, kuinka pakanat ja epäjumalain palvelijat tekevät itselleen epäjumalia puusta ja kivistä. Jos tuo nuori herra tuossa nyt olisi pakana ja kivi, Kettiniminen kivi, olisi epäjumala Ketti. Herran omituinen puku vahvisti Katrin lapsellista luuloa. Hän pelästyi, kirkasi ja heitti kipan ja luudan käsistään ja lähti juoksemaan. Nuori herra, jonka suru äsken oli temmannut pois ympäristöstään ja katkera mieli etsi lohtua kyöneleissä, heräsi äkkiä, pyyhki vettyneet silmänsä ja nousi vaikkakin, niinkuin näytti, hiukan vastenmielisesti oudosta asennostaan.

— Älä mene, pikku-ystävä, kuule, huusi hän juoksevan jälkeen ja astui päin pari askelta. Vaan kun Katri tämän nähtyään kirkasi uudestaan ja läksi etenemään, seisottui hän ja huusi niin lempeästi kuin voi:

— Mitä se pikku-ystävä minua pelkää? Tule tänne, minä juttelen sinulle ja kun saat vettä tuoduksi, annan siitä sinulle vaivojesi palkkion.

Katri pysähtyi.

— Tule pois, en minä sinulle mitään pahaa tee, tule nyt vaan kauniisti auttamaan, houkutteli herra.

— Etkös sinä ole pakana, uskalsi Katri kysyä.

— En toki, hupakko, enhän toki. Tule nyt vaan pian että joudut pois ennenkuin aurinko laskee.

— Mitä sinä sitte olit polvillasi tuon mustan kiven ääressä?

— Siinä on, osotti herra hautaa, minun *kaikki kaikessani*.

Katri, joka oli varovaisesti lähestynyt, pysähtyi taas.

On se sittenkin pakana, ajatteli lapsiparka. Isä, äiti ja opettajat ovat sanoneet että Jumala on ihmisille kaikki kaikessa ja tuo herra...

— Mutta Jumalahan on taivaassa, sanoi hän ääneen.

Herra, joka ymmärsi lapsen pelon, huokasi:

— Niin, niin, Jumala on taivaassa, mutta löytyy sentään jotakin, jota ajatellessa ihminen unohtaa kaiken, ikävä kyllä, Jumalansakin. Vaan niitä sinä, lapsi, et ymmärrä.

— Eikö Ketti olekaan sitten mikään epäjumala, kyseli Katri viattomasti yhä epäillen.

— Epäjumala, toisti muukalainen tuskin kuuluvasti, tosiaankin, minä jumaloin sinua aikoinani, Ketti, kuollut Ketti.

Ja hän huokasi.

— ... eikö, jatkoi Katri kun vastausta ei kuulunut.

— Ei, älä nyt turhia kysele. Hae vähän vettä rannasta, minä siistin sillä aikaa. Tämähän on vaan kuolleen ystäväni hautakumpu. Syy miksi itkin on se, että Ketti, sehän on vain kuolleen ystäväni kallis nimi, että Ketti oli minulle rakkain ystävä, kallein kaikesta... elämässä ja kuolemassa, lisäsi hän hiljaa.

Nyt selveni Katrille totuus. Hän muisti äitinsäkin usein itkeneen isävainajan haudalla käydessään.

— Oliko se sisaresi vai veljesi?

— Ei kumpikaan.

— Äitisi?

— Ei.

— No, sitte isäsi?

— Ei, — hän oli ainoastaan ystäväni. Mutta mene nyt jo, pikku-hupakko, hae vettä.

Katri meni kuin menikin vihdoin, herra jäi multaa silittelemään.

Kun Katri tuli vesikiulun kanssa, kysyi hän:

— Kuka sinä olet ja mistä asti, et ole kaupungista?

— En .. minä olen kaukaa, kaukaa. Olen tullut tänne — annapas vesi tänne — kuolleen ystäväni rakkaan muiston tähden, — kas niin, kiitos ystäväni, haepa lisää.

— Kaukaa? Sanoitko kaukaa?

— Kaukaa olen.

— Tuollako tulit hevosellasi?

— Silläkin tulin pitkän matkan, sillä lähden... kunhan... no, haepas nyt, pikku kiltti ystäväni, vielä vettä, puheli hyväntahtoinen herra ja Katri juosta pinkasi rantaan.

Palatessaan oli Katrilla, joka luonnon lapsen tavoin ensimmäisen ujoutensa kadotettuaan on melkein liijan rohkea, taas uusia kysymyksiä.

— Mitä nyt teet, sanoi hän tuolle yhä polvillaan puuhailevalle kaukaa olevalle, kun tämä nimettömällä sormellaan varovaisesti veteli hienoja vakoja multaan ja sirotteli niihin pieniä siemeniä.

— Minä kylvän.

— Mitä sinä kylvät?

— Sen saat nähdä kun uutterasti kastelet tätä hautakumpua, kumpua, johon sydämeni on haudattu, niin, niin... sinä et ymmärrä.

— Kumpua johon...?

— Niin, sinä lupaat nyt minulle että joka kesä, jollet joka päivä, niin ainakin useampi päivä käyt

kastelemassa tätä hautaa. Jonkun ajan kuluttua pienet ummut aukenevat ja sinä saat nähdä koko joukon pieniä sinisiä kukkia. Hoida niitä hellästi, ne ovat muistoni kukkia. Minä annan sulle rahaa että saat ostaa uuden vesikannun, haravan, pienen lapion y.m. tarviskalut ja minun pikku-ystäväni hoitaa uskollisesti minun rakkaimman ystäväni hautaa. Joka syksy tulee sinulle... mikä on sukunimesi? — Nuorukainen otti muistikirjan taskustaan.

— Katri Lyytinen.

— Joka syksy tulee sinulle tuntemattomasta paikasta rahakirje kesätöittesi korvaukseksi. Lupaako pikku-ystävä ruveta tämän hautakummun hoitajaksi?

— Lupaan, jos saan uudella kannulla kastella isänikin hautaa.

— Saathan toki. — Ja kuule, sitte kun sinä saat maailmassa oikein hyvän ystävän, josta paljo pidät, niin saat sinä tältä haudalta taittaa muutamia muistoni sinisiä kukkia ja antaa hänelle. Pidähän nyt vain hyvää huolta.

— Kyllä, koetellaan.

— Tässä on aluksi jo edeltäpäin, sanoi herra ja pisti viisimarkkasen tyttösen käteen.

— Se on liikaa, en uskalla ottaa ennenkuin käyn äidiltä kysymässä.

— No, ota vaan ja mene äitisi luokse, minä tulen myöskin kohta sinne. Onhan tuo mökki teidän?

— Sehän se on.

Ei muistanut Katri-pahainen kiittää, vaan juoksi äitinsä tykö ja tuo ystävänsä kadottanut nuorukainen polvistui taas rakkaimpansa haudalle ja risti kätensä kuni rukoukseen.

Hetken perästä astui sama surumielinen herra Katrin kotimökin ovesta ulos, hyppäsi reippaasti pyörälleen, ajoi hautausmaan portille, jätti pyöränsä siihen siksi aikaa kuin itse kävi heittämissä haikeat hyvästinsä kummulle, jonka alla kylmänä lepäsi hän, hän, jonka koko nuoruuden sydämenlämmön tuo nyt niin onneton nuori mies aikoinaan oli omistanut.

* * * * *

Yhdeksän pitkä vuotta on kulunut. Yhdeksän talven lumet ovat sulaneet siltäkin haudalta, jota mökin Katri oli uskollisesti luvannut hoitaa. Lupaukselleen uskollisena oli Katri hoitanut "Ketin hautakumpua", niinkuin hän itse aina tavasti sanoa. Joka syksy pääskysten poislähtöä tehdessä oli tullut rahakirje, jossa kiitettiin työstä, jota "pikku Katri-ystävä ei varmaankaan ollut laiminlyönyt". Milloin oli kirjeessä ollut 50 markkaa, milloin 75, aina sen mukaan oliko kesä ollut sateinen tai poutainen. Eräässä kirjeessä oli ollut 100 mk. ja pyyntö että hautakumpu, Ketin hauta aidattaisiin ja tehtäisiin aidan sisään lepotuoli, "sillä" oli tuo yhä tuntematon herra kirjoittanut, "en tiedä, milloin tulen kuolleen ystäväni hautaa katsomaan."

Katri oli teettänyt penkin ja aidan Nikkari-Kallella, joka viime aikoina varsinkin oli useasti käynyt Katrin kotona, muka aikansa kuluksi vaan.

Nyt oli Katri tapansa mukaan hautaa kastelemassa. Siitä kun hänet viimeksi näimme, emme häntä enään tuntisi samaksi hupakoksi, joka luuli tuntematonta hyväntekijäänsä pakanaksi. Paljo oli aika muuttanut. Lapsesta oli Katri kehittynyt täysikasvuiseksi immeksi, jonka rehellisen työn tuottamaa poskien punaa eivät ihmisten pahat puheet olleet kalventaneet. Paljo oli kuitenkin Katri saanut niiden takia kärsiä. Nuo joka syksyiset rahakirjeet olivat saaneet paljo puheita aikaan. —

Kerran kun Katria oli pyydetty palvelukseen eikä hän ollut lähtenyt, kun luuli kankaan kutomisella ja hänellekin jo rakkaaksi käyneen haudan hoitamisella voivansa hyvin elää äitinsä kanssa, oli emäntä pilkallisesti hymyillen sanonut sitä mitä monet muutkin kaltaisensa:

— Eihän Katrin sovikaan palkkatyöhön tulla, *parempien* ihmisten lapsia kun on, kuin mitä Lyytisvainaja oli.

Tavallisesti oli Katri kärsinyt ja kuullut ilman mitään, mutta silloin oli hän noussut kangaspuiden takaa ja tumma puna oli sävähtänyt poskipäihin. Pila oli Katrista liijan karkeaa, solvaus liijan törkeä.

— Minä kiitän, sanoi Katri alussa hilliten, teitä ystävällisestä paikan tarjouksesta, vaan me kyllä tulemme toimeen, joskin niukasti, enkä minä tahdo jättää äiti-vanhaani vieraiden varaan. Mutta se, joka moisilla ilkeillä puheilla uskaltaa vetää rakkaan äitini ryppyistä otsaa yhä enemmän ryppyiseksi, ajan minä kuten nyt emännän — ulos.

Viimeinen sana tuli käskevästi eikä emäntä ollut voinut sitä odottaa, sentähden oli hämmästynyt niin, että pikaisesti oli ulos pistäytynyt. —

Katri hääräsi haudalla, kiskoi irti rikkaruohoja, pirskoitteli vettä reunaheinikkoon ja kukille ja lakaisi puhtaaksi keltaisen hiekan haudan ympärystiellä. Tätä tehdessään kuului hänestä siltä kuin olisi joku ryäissyt. Hän säpsähti ja kääntyi ääntä kohden. Tuttu näytti rykäisijä olevan. Heidän välisestään keskustelusta me ehkä tulemme tuntemaan tuon yhtäkkiä ilmestyneen haudanhoitajattaren häiritsijän.

— Hyi, sanoi Katri, säikähdin.

— Minuako?

— Ei, vaan kun niin kummasti rykäsit. Mistä sinä tänne osasit?

— Kävin kotonasi. Äitisi arveli sinun tänne lähteneen, sanoi sinun täällä hautausmaalla liijan hyvin viihtyvän.

— Niinkö, veti Katri miettien pitkään.

— Niin, vaan minä arvelin, että kesäkuun ihanat illat sinua vetävät tänne ja sanoin äidillesi, että ei ole kankurillemme ollenkaan vahingoksi, jos saa hiukan ulkonakin puuhata. Niin, ehkä... sanoi äitisi. Mutta minä sanoin siihen...

— Mene pois, hyvä Kalle, äidin takia, minun takia ja kummankin takia. Et taida tuntea vielä parjauksen kirousta.

— Minäkö en sitä tuntisi, sanoi katkerana Kalleksi puhuteltu, joka oli Katrin kosijoita. Mutta minä tulin tänne — hän hiljensi ääntänsä — juuri sinun tähtesi, tavatakseni sinua. Edeltäpäin kumminkin sanon jo, että sydäntäni niin oudosti kouristaa ja etten vapaasti voi puhua sinulle, mitä mielessäni tunnen. Vaan koeta käsittää minua, ymmärtää minua ainoastaan tämä kerta. Sinä tiedät kuinka minä sinua rakastan, mutta sinä et tiedä kuinka tuntuu tuskalliselta tuo epä tietoisuus, kun en tiedä, välitkökö sinä minusta ollenkaan.

Kalle katsoi silmiin Katria, joka punastui ja vaikeni.

— Miks'et vastaa? Minä en jaksa enää kauvan, vaan lähden jo tänään pois täältä päin, jollet vihdoinkin vastaa jotakin rohkaisevaa. En tahdo houkuttaa enkä pakottaa. Vastauksesi ei ole minkään arvoinen, jollet sitä vapaasta tahdostasi tee. Kuule, Katri kulta, sano, pidätkö minusta.

Hautakumpua kohti kumartui Katri ja siitä taittoi lemmikin, jonka vastaukseksi Kallelle antoi. Mitään muuta vastausta Kalle ei kaivannut. Hän oli ainoa paitsi äitiä, jolle Katri oli salaisuutensa kertonut ja puheensa tuntemattoman herran kanssa lasna ollessaan. Katrillekin olivat herran epäselvät sanat vähitellen selvinneet.

Kukan saatuaan tarttui Kalle Katrin käteen, jota kiitollisena lämpimästi puristi.

— Kiitos, Katri, minä tiedän, mikä tarkoitus tällä kukalla on. Muuten sitä en tietäisi, vaan itse kerran kerroit.

— Niin kerroinkin, vaan lienenkö kertonut sitä kuinka nämä siniset kukat muodostivat kauniisti kirjoitetun nimen haudalla. En ollut saada pitkiin aikoihin poistetuksi lapsellista pelkoani, että muka tuo tuntematon hyväntekijäni olisi pakana tai velho; mutta sitte kun muistin, kuinka hyvä hän oli ja niin surullinen, en...

— Iltaa, onko se Katri, kuului vieras ääni kuusen takaa.

Kalle irroitti säikähtyneenä Katrin käden omastaan. Hän hämmästyti, katseensa muuttui vihanilmeiseksi ja hän melkein tuijotti Katriin, joka katsoi suuntaan mistä ääni kuului.

— On, sai Katri vaivoin sanotuksi. Hänkin hämmästyti.

Samassa oli odottamaton häiritsijä astunut esiin tervehtimään Katria, joka niijasi syvään ja sävähti punaiseksi.

— Onpa hauska nähdä ystäväni noin terveenä, ja kuinka te olette kasvanut... ja kuinka somaksi laatinut hoitamanne haudan.

— Herra ei teititteleisi minua.

— Tuntuu niin somalle olla taas täällä...

— Hyvästi, änkytti Kalle, jonka kasvoille oli painunut liinan valkea väri. Hyvästi, Katri, minua et enää taida kaivata.

Katri ei tiennyt mitä tehdä.

— Ahaa, sanoit outo... täällähän on... hm! — Hän oli huomannut lemmikin Kallen napinlävessä. — Oh, ei mitään kiirettä, ystäväni — ja hän hymyili — onko asiat niin?

Katrin poskilla puna kasvoi ja Kalle seisahtui kuulemaan, mitä tuolla vielä olisi sanomista.

— Katriina! Katriina! huusi herra.

Ja puiden välistä läheni kaunis nainen, arviolta noin 20 vuoden ikäinen, kiireestä kantapäähän mustaan puettu, niin kaunis, että Kalle — niinkuin hän itse sittemmin kertoi — luuli häntä mustaksi enkeliksi.

— Kas tässä, Katriina on siskosi hauta.

Mustaan puettu nainen lasi vahvan mustan harson silmilleen, etteivät ympärillä olijat näkisi hänen kyyneleitään.

— Ketti...! oli ainoa sana, minkä tuo polvistunut nainen sai sanotuksi, mutta tuo sana tuli niin sisältörikkaana. Siinä oli kaipausta niin katkeraa kuin voi tuntea rakastanut sisar, anteeksi anovaa, rukoilevaa... sointu sellainen kuin äänessä sen, jonka jalo sydän myöntää tuntevansa omistaneensa jotakin hänelle kuulumatonta ja kuitenkin rakasta, joka ei ole oikein varma itsestään, onko tehnyt hyvin tai pahoin, oikein tai väärin.

Katri oli itsetietämättään ristinyt kätensä, outo herra samoin. Kalle ei vielääkään ollut mistään selvillä, hän vaan katsoi.

Herra kuiskasi jotakin Katrin korvaan ja melkein väkisin veti Katri Kallen mukanaan pois haudalta.

— Jos tästä jotakin ymmärrän, lupaan sorvata sormeni tuumaa lyhemmiksi, mutisi hän mennessään. Kauvan oli nainen kumarruksissaan eikä herra näyttänyt tahtovan häiritä häntä. Ilme hänen silmissään oli surevan.

— Niin, rakkaani, sanoi hän vihdoin kun nainen kohotti hiukan päätään, nyt voit sanoa, mitä tunnet.

— Minusta tuntuu kuin Ketti tuolla ylhäällä hyväksyisi ja ikäänkuin uskoisi sinut minulle; tarvitsethan sinäkin lohduttajaa ja...

— Kenen Ketti siksi mieluummin soisi kuin sinut.

— Muistathan sinä vielä Kettiä?

— Niinkuin meille kumpaisellekin kallista, rakasta ystävää.

— Niin... kumpaisellekin kallista... rakasta ystävää.

Ja laskeva kesäillan aurinko värittelä vesihelmiä Ketin haudalla. Ne olivat sekaisin kuin ilon ja kaihon kyynelä ja moniväriset kuin noiden neljän, kuolleiden kartanolla elämään yhdistyneiden onnellisten vastaiset vaiheet. Sillä lisättävää on ainoastaan se, että Kallekin vähitellen selkeni hämmennyksistään, kun sai kuulla, että "mustan enkelin" omistaja lunastaisi mökin Katrille ja Kallelle ehdolla, että he vastakin hoitaisivat heille kaikille rakkaaksi käyntyttä Ketin hautakumpua.

Luvattomuusko vai rikos?

Muutamana päivänä tapasin erään vanhempia tuttaviani. Hän onnitteli minua erään minulle tapahtuneen iloisen tapahtuman johdosta, ja miten siinä pakistessa puheet kiertyivätään, kertoi hän tarinan, jonka sanoi omasta elämästään ottaneensa. Hän on vanhapoika ja kokonaan siirtynyt jo elämän touhuista yksinäisyyteen, jonkatähden olisi loukkaus mainita tässä hänen nimensä. Jos ketä hänen tarinansa huvittaa, niin saa sen tästä lukea, kerrottuna hänen omilla sanoillaan.

Välistä sydämen sävelistö soi suruisasti, tekee mieli melkein — runoilijan tavalla — sanoa että sydän itkee, aloitti hän. Ei siihen tarvita mitään erityistä tapahtumaa eikä aihetta minkäänlaista. Ainoastaan sekin kuin mennehet muistot yksinäisyyteen päästyä liukuvat ohi sielun silmien, saa jo suruisen

mielialan syntymään.

Minustakin tuo tuntui hyvin luonnolliselta, mutta kun hän katkaisi kertomuksensa, pelkäsin, että asia oli hyvin kipeää laatua, varmaankin vanhoja muistoja. Sentähden katsoin häneen vähän kummastellen, kun hän huokasi ja jatkoi:

Nuoruus on täynnä iloa, haaveita, suuria toiveita, täynnä rohkeutta, pyhää intoa hyvään ja jaloon, "lauluja, suloa, rakkautta, sointuja," päivänpaistetta, kevätmieltä niin kevyttä kuin utuinen auer ja ennen kaikkea viatonta tietämättömyyttä ja epäuskoa mihinkään pahaan maailmassa.

Kun minulla ei ollut mitään hänen elämän filosofiaansa vastaan, joutui hän omituisten esipuheittensa jälkeen vihdoinkin itse tarinaan:

Me istumme suuren laineiden syleilemän selän rannalla umpujaan aukovien kukkien keskellä. Kesäisen keskipäivän säteet tanssivat kevyesti selvävetisten vaahdottomien laineiden laella, tuuli tuo mukanaan metsän tuoretta tuoksua, ja kaikki tuntuu niin keveältä, iloisan huolettomalta ja herttaiselta.

Me olemme usein yhtyneet samalla paikalla lahden pohjukassa nurmella, rannan puhtaana, hienon ja päivänpaisteesta lämpösen hietikon reunassa. Leikkiä olemme siinä laskeneet, pilaa puhuneet, laulaneet, nauraneet, hän itkenytkin, suuttuneet ja leppyneet.

Hän kuopottelee paljaalla puhtaalla jalallaan huolettomasti rannan keltaista santaa, on hiukan nojallaan, pää vasemman käden varassa ja oikealla kädellään edestään nurmea nykkii.

— Aivanhan sinä nyhdät paljaaksi nurmikön.

— Tuoss' on sullekin, vastaa hän, heittää silmilleni aika tukon lyhyttä nurmea ja nauraa sitte niin, että hampaat heloittavat huulten välistä.

— Älähän nyt silmiäni...

— Mitäpä sinä silmillä... mokomakin... katsothan koko ajan järvelle ikäänkuin maalla ei mitään olisi. Muuten, — ja hän tuuppasi minua ilvehtien kupeseen — saat mennä vähän loitommaksi siksi aikaa että saan uida. En ole tänään uinutkaan kuin kerran.

— Voithan minulta kyllä uida.

— Älä nyt puperra, mene vaan joutuin. Sitte katsomme päivänkukista onko huomenna sadetta tai poutaa taikka —

— Sadetta.

— ... taikka otamme "voileipiä" eli teemme mitä tahdomme. — Menehän nyt...

— Minä en tahdo mitään.

Mutta sitä hän ei kuullut, vaan oli hän jo keveästi kiepsahtanut vaaksan korkuiseen veteen sen lämpöä käsin jaloin koittamaan.

— No, yhäkö siinä istut, ilvehti hän, ja aukoi lyhyen mekkonsa nappia.

Mitään virkkamatta väistyn metsään, jossa lyhyen matkan päässä painun pitkäksi ja paremman tehtävän puutteessa pureksin kuloheinän korsia.

Samassa kuuluu veden polsketta ja läiskinää, naurua, huutoa ja kirkunaa.

— Kylläpä hänellä nyt taas on hauska, ajattelen.

Oikeastaan hänellä ei ollut koskaan ikävä. Kuusitoista vuotias, terve, reipas, mitäpä hän huolisi!

Minulla sitävastoin ei ollut ainakaan tilapäisesti sama mielentila. Tuntui sentään hiukan haikealta erota kesken kesän tuosta somasta seudusta ja tuon hajahapsen ilakojan seurasta luopuminenkaan ei oikein iloisalta tuntunut.

Me olimme kesän kestäessä muuttuneet ystäviksi, mutta ystävytemme oli tuollaista kevyttä, sisarellista vapaata seurustelua, jota ei synny muualla kuin raikkaassa maaelämän rauhassa. Kolmantena päivänä tutustumisemme jälkeen sanoi hän minua kuin sattumalta sinuksi. En siitä sen enempiä huolinut, vastasin vaan samalla tavalla. Niin se ystävyys tai tuttavuus jatkui.

Välistä hän tuntui minusta hiukan poikamaiselta tytöksi ja toisen kerran en hänestä saanut paljo mitään selkoa.

Kerran tein minä puolestani oikein poikamaisen kepposen tai lie ollut tyhmästäkin tehty. Siiloin katsoi hän minuun niin omituisesti — niin, sitä katsetta en voi selittää, mutta siitä lähtien en ollut enään oma itseni.

Voiko rakkaus syttyä kuusitoista vuotiasten sydämissä?

Vielä häntä kysyt, vastasi kertojamme itse, kun minä vaikenin, me olemme siis yhtä mieltä.

Kaikella kainoudella tekisi mieleni tunnustaa että minä rakastin häntä ja siksipä jo myöhemmällä kesällä en voinutkaan iloinen olla, en ainakaan hänen seurassaan. Kuitenkaan ei rakkaudemme ollut kärsivää, sairaloista kiihkoa, vaan oli se enemmän unelmantapaista aavistusta.

Hän oli niin huolettoman iloinen ja kaunis — kukapa ei nuorena ainakin osaksi omaisi noita ominaisuuksia! Hänessä ne kuitenkin minun mielestäni luonnollisesti täydellisesti täydellistyivät.

Muistelin siinä loikoessani kulunutta kesää, veneretkiä pitkin rannikoita, joissa ruohokon reunassa lummekukat päivän paisteessa heloittivat ja sudenkorennot kirjavia siipiään välkyttelivät, juhannusyötä Kirkkoniemellä, jossa häntä kylän kiikussa heiluttelin ja matkaa sieltä kotiin, jolloin hän hiukan väsyneenä sisarellisesti kietoi vasemman kätensä kaulalleni ja kulki kupeellani juhannusyön ilojen lyhyttä moitiskellen. Me kulimme läpi pienen lepikon, jossa kaste lepäsi nurmikolla, aukealle aholle, jonka päivänpuolisella rinteellä jokunen kypsä manssikka heloitti ja jonka laidalla leino puro lauleli kevätlaulujaan.

— Kuinka minua väsyttää, hän sanoi ja istuutui kivelle. Tule sinäkin lepäämään. Katsomme kerran, miten juhannuksen aurinko tuolta purppuramerestä lempeänä tervehtien esiin sukeltautuu.

Hän ei ollut oikein iloinen silloin, ei niinkuin ennen ja sen jälkeen. Ehkä oli hän liiaksi väsynyt lyhyistä juhannusyön iloista.

Istuin hänen vastaansa mättäälle; hän muuttautui vierelleni.

— Tiedätkö, sanoi hän, mitä kerrotaan tuosta purosta tuossa alhaalla.

— En.

— Kerrotaan, että ennen sen vedellä on ollut voimakas vaikutus. Ken sillä on kasvojaan kostutellut juhannusyön tulilta tullessa, sen silmiin on syntynyt omituinen lempeä leimu ja vuoden kuluessa on hän saanut vihkivaatteensa oman aittansa orrelle asettaa.

Katselin häntä ja kuuntelin. Hän jatkoi:

— Et myöskään ehkä tiedä minkätähden sen lorina on niin lempeän surullista ja miksi se ei keväisinkään tuon kovemmin kohise, vaan kuni laulaen hiljalleen lorisee?

— En.

— Tarina kertoo, että kerran kylän kaunein, "Koivulan kassapää" jo juhannustulille tullessaan sitä silmilleen siroitteli, että silmänsä jo juhannustulilla lempeinä loistaisivat ja että niillä pitäjän paraimmat itseensä ihastuttaisi, sulhoikseen suostuttaisi. Vaan siitä olivat haltiat... Tiedäthän mitä haltiat ovat?

Nyykäytin päätäni.

— ... siitä olivat haltiat suuttuneet. Sokeana oli "Koivulan kassapää" saatu tulilta kotiin taluttaa ja tanssimatta oli jäänyt muiltakin, ilot pitämättä... Ja sitä nyt suree pienoinen puro tuossa, sitä valittelee... kun on kisakenttä kauvemaksi Kirkkoniemelle katsottu.

— Lienevätkö tosia?

— Sitä en tiedä, niin kansa vaan kertoo. Entäpä jos minäkin pirskoittaisin tuon vilpoisan puron vettä poskilleni, jatkoi hän.

— Jospa on voimansa jo vähentynyt...

— Niinkö luulet, tulemmehan juhannustulilta...

— Sekö seikka, luulet, vedelle voiman antaisi. Pese sitten.

Sanotaanhan uskon auttavan siinä, missä ennen taiat turvasivat.

Hän katsoi minuun kummallisesti.

— Luulen että on katseesi ilme ja silmiisi outo leimu jo itsestään syntynyt, sanoin.

Hän katsoi vielä ja nauroi sitte luonnottomasti, äänekkäästi.

— Ei, minä en menekään tuohon tummaan lehtoon, pysymme tässä päivärinteellä... Minä en menekään, minä tiedän jo.

— Mitä?

— Älä ihmettele, en sano mitä tiedän. Voi, kun minua väsyttää ja vielä on virsta kotiin. Eihän tällä aholla ole käärmeitä?

— Ei ole tähän asti tavattu.

— Hyvä. Sallithan minun laskea pääni polvellesi, minua väsyttää? Jos nukkuisin, vartioithan.

En osannut mitään vastata enkä ehtinyt. Hän laski kevyesti päänsä polvilleni, ummisti silmänsä ja vähän ajan kuluttua hän nukkuessaan hymyili. Näki varmaankin ihania unia juhannustulista, lauluista, kiikusta, tansseista ja "Koivulan kauniista kassapäätä".

Läheisessä lehdossa liverteli varhainen lintu aamutervehdystä juhannusauringolle, joka kirkaalla valollaan herätti sataiset siivekkäät äskeiselle yksinlaulajalle säestystä soinnuttelemaan.

Minä katselin häntä, jonka pää oli polvellani. Tumman purosen laulu ei kuulunut enään niin surulliselta. Mieleni tuntui kovin täyteläiseltä, riemukkaalta, enkä minä nytkään tiedä, kuinka pääni painui ja huuleni hellästi hänen otsaansa koskettivat.

Tässä tuttavani keskeytti kertomuksensa, katsoi tutkivasti minua ja kysyi:

— Mitä ajattelet, oliko se oikein tehty?

Mitään vastaamatta pudistin vaan päätäni. Hän jatkoi:

— Niin, en voi käsittää kuinka tuo edellä kerrottu saattoi tapahtua, mutta minä muistan miten hän siihen säikähtäen heräsi ja miten hänen silmänsä pyörivät pelokkaina kuni pääskysellä, joka yhtäkkiä huomaa kissan kynsiin joutuneensa.

— Kuule, sanoi hän ja kyynel kihosi silmännurkkaan, eikö se ole syntiä?

Mitäpä minä vastasin, kun en itsekään tiennyt.

— Miksikä se syntiä olisi, sopersin.

Hän oli noussut istumaan vierelleni. Siitä hän katseli silmiäni, katseli kauvan ja ilme hänen katseessaan oli jäykkä, melkein kuollut. Vaan minä en saanut katsettani niistä riistetyksi vaikka sisäissäni tunsin halua siihen.

Vihdoinkin loi hän katseensa maahan ja hetken ajateltuaan kysyi hän:

— Olenko minäkin rikollinen, jos se *on* syntiä?

Lapsen mieleni oli pahoitettu. Minä aloin itkeä. Hänelläkin näytti olevan paha olla ja vähän ajan jälkeen kietoi hän kätensä kaulaani ja itki.

— Emme puhu kellekään mitään. Emmehän...? Annamme toisillemme anteeksi... niinhän?

— Niin.

Ja pois sitä lähdettiin iloisin mielin ja kevyisin askelin kumpikin kotiimme, luvaten erotessa taas toisiamme tutulla paikalla tavata. —

Minun näitä menneitä muistellessani metsässä, oli hän jo ehtinyt uida. Olin vielä pitkälläni kun hän minulle huusi:

— Oih, tule pois! On niin pahoja risuja tässä, että en paljain jaloin pääse. — Et usko kuinka virkeä nyt taas olen. Miten siinä onkin tuossa rannassa hyvä pohja! Oletko uinut siinä koskaan? Eikä se ole syvääkään: sain mennä oikein pitkältä eikä vesi vieläkään yltänyt olkapäiden yläpuolelle.

Mielessäni risteilivät minulle ennen vieraat ajatukset. Minä en saanut niitä irti tapahtumasta, jonka sinulle tässä kerroin. Minä kohosin istualleni nurmikolla, enkä vastannut mitään hänen huutoihinsa. Ajattelin itsekseni tekoni laatua ja vaikka se olikin jo ammoin tapahtunut, vaihteli mieleni kysymyksiä, oliko tekoni ollut luvattomuus vaiko varsin rikos.

— Kuule, tule nyt pois sieltä, huusi tyttö taas pensasten takaa, vai tahdotko, että minun pitäisi sinne tulla tai täytyykö minun lähteä pois?...

— Eihän sinun pois... odotahan, tulenhan minä.

Ääni rinnassani vastasi että olin tehnyt synnin, mutta että se ei ollut suuri. Viimeinen ajatus synnytti mielessä uuden ajatuksen: Minä aloin ajatuksissani toivoa tilaisuutta, jolloin saisin tekoni uudistaa. Se tuntui minusta mahdottomalta. Me olimme kumpikin kuitenkin jonkun verran jo kerinneet kehittyä.

Kun näin hänen nyt ääneti hiljalleen astelevan pois päin rannikolta, nousin nurmelta ja läksin hänen jälkeensä. Hänellä ei näyttänyt olevan erityistä kiirettä ja jalkansa liikkuvat entisestään huomattavasti poikkeavalla hitaisuudella.

Minä saavutin hänet ja sitten me istuimme molemmat suurelle kivelletien viereen. Yllämme kohosi suuria kuusia, jotka varjostivat paikan viehättävän viileäksi ja... Ei, minä en tahdo sinulle kuvata, kuinka kaunis oli taivas ja maa, kuinka suurta ja avaraa kaikki, enkä yritäkään kertoa minkälaisia tunteita rintani oli täysi, kun istuin siinä ja taas katselin häntä. En mitään semmoista, sillä pelkään, että naurat. Sanon vaan, että silmänsä olivat sielukkaat ja että minä siinä hänen vierellään sain puhelajahjan, jonka lopulliset seuraukset toteuttivat minussa syntyneen toivon pian ja monikertaisesti.

Kun me siitä erosimme, tiesimme kumpikin, että olimme salakihloissa ja uskoimme varmasti, ettei meitä mikään eroittaisi.

Kertoja huokasi ja kun minä luullen hänen kertomuksensa loppuneen kysyväisenä häneen katsoin, sanoi hän tyhjää tähytellen:

— Olen katsonut tarpeelliseksi kertoa sinulle tämän ennenkuin käyn varsinaiseen kertomukseeni, jos sitä nimittäin haluat kuulla.

Vaikka minun täytyy tunnustaa, että hänen vanha lempijuttunsa alkoi minua ikävystyttää, nyökkäytin päätäni myöntymyksen merkiksi, ja muuttuen mukavaan asentoon sytytin paperossin ja kuuntelin hajamielisenä hänen kertomaansa jatkoa:

Ylioppilaaksi tultuani, joka tapahtui edellä kerrotun kesän seuraavana keväänä, tapasin häntä pari kertaa ja vahvistuivat välimme yhä lämpimämmiksi. Syksyllä piti minun lähteä ulkomaille opintojani jatkamaan. Alkuaikoina sain kirjeitä tuhka tiheään, mutta kirjoitin itse vielä tiheämmin. Vähitellen lakkasi hän kirjoittamasta ja kun en tiennyt enään hänen osoitettansa, olin itsekin pakoitettu sen lopettamaan, vaikka mieltäni kylläkin kirvelteli ja ajatukseni olivat katkeruuksia täynnä. Minä tuomitsin häntä mielessäni toisen vuoron ja annoin anteeksi toisen vuoron, kunnes neljä vuotta, pitkiä vuosia, kuluivat ja minä palasin kotimaahan, jolloin häntä enään tuskin muistinkaan.

— Vai niin, että sinäkin olet ollut rakastunut, naurahdin minä hänelle. Jos sen muut olisivat kertoneet, olisin tuskin uskonut.

— Niin, tämä oli ensi kerran. Toisenkin kerran tapahtui se ja, kuten näet ja tiedät, myöskin viimeisen kerran.

— Tokko häntä sen jälkeen enään näit?

— Näin taikka — oikeastaan en häntä enään nähnyt. Jos kehtaat kuunnella, kerron tuosta toisesta rakkaudestani, jolla on vähän yhtäläisyyttä ensimmäisen kanssa.

— Vai niin, sinä jatkat vielä?

— Niin. Olin silloin 23 vuotias ja auskulteerasin Viipurin hovioikeudessa.

Me asuimme naapureina, katu väliä vaan. Katu oli kaupungin laidalla, siellä, minnepäin kaupunki kasvoi, missä uusi talo kohosi uuden vierelle. Emme toisiamme nimeltä tunteneet, emme toisiamme olevankaan tienneet ennenkuin minä, jonka akkuna oli kadulle päin — tuolle välikadulle — näin työssäni istuessani eräänä päivänä solakan, vaan täyteläisen naisolennon villahuivi hartioilla kulkevan akkunani ohitse. Kohensime tuoliltani tarkemmin katsoakseni. Ei ollut tavallisia tuttuja, naapuritalon ihmisiä, eikä kuten ensin luulin — palvelusväkeä. Kovin oli sirovartaloinen, hyvin puettu ja millainen ryhti!

Kun hän katosi näkyvistä, teki mieleni jälestä mennä katsomaan, niin teki soman vaikutuksen, vaan ajattelin, jos kasvot eivät ole sopusuhtaiset vartalon viehkeyden kanssa, petyn ja häiriytyy mieleeni syntynyt kokonaiskuva.

Painuin työhöni, vaan ajatukseni eivät tahtoneet oikein koossa pysyä.

Kukahän oli... olikohan joku rouva tai joku...

Viimeinen ajatus miellytti enemmän. Mutta mitä se minuun kuuluu, ajattelin, onhan tuosta ennenkin ohi akkunan ihmisiä kulkenut. Mutta kyllä se oli sittenkin joku rouva. Niin varmasti kun hän astui, melkein juhlallisesti, mutta samalla niin sulavasti ja kuni kiehtovasti. Miksi minä häntä niin ajattelen? Tällaiset olivat ajatukseni.

Koetin taas syventyä työhöni, vaan mahdotonta oli saada mieltä siihen kiintymään. Ajattelin jo nimeäkin, ristimänimeä... Luettelini ajatuksissani — älä naura! — naisten nimiä, vaan en löytänyt sopivaa, mieleistäni.

Samassa minun ajatusteni esine palasi yhtä juhlallisena, varmana ja kiehtovana...

Minä melkein huudahtin. Tuo nainen käänsi kasvonsa akkunaan, silmä sattui silmään, katse tapasi katseen. Se oli yksi ainoa silmänräpäys, nainen käänsi katseensa alas ja, niin näytti minusta, punastui, — häpesi varmaankin rohkeuttaan — ja astui vakavana ja ryhdikkäänä ohi.

Silmäni jäivät tajuttomina tähystämään siihen, jossa tuon tuntemattoman katse omaani kohtasi. Tahdoin vielä sieluni silmillä katsella tuota kuvaa. Vakavat, mutta nuoret, kauniit kasvot, terveyden kukoistavat purppurat poskilla, ja nuo suuret sielukkaat silmät, mutta surullinen ilme niissä... Miksikähän? Taas tuntui minusta kuin ne yhä katsoisivat, noin avonaisesti mutta surullisesti... Huomasin pian ettei tuo katse heti mielestä katoaisi. Se oli lyhyt, mutta syvä tuo silmäys, sentähden jäi se haihtumattomaksi mieleeni.

Niin me sitten katsoimme toisiamme, hän kadulta ohi kulkiessaan, minä sisältä työpöytäni äärestä — joka päivä. Emme tienneet kumpikaan miksi katsoimme, vaan tuntui kuin jokin olisi pakoittanut niin tekemään, eikähän tuo tuntunut vastenmieliseltä, ei ainakaan minusta.

Minä etsin tilaisuuksia saadakseni tavata häntä, tuota tuntemattomaa. Kävin ahkerasti teatterissa ja konserteissa ja tanssiaisissa ja kulin kuin unessa, häntä koskaan tapaamatta. Koettelin kautta rantain tovereiltani ja tuttaviltani tiedustella hänen nimeänsä. Kaikki oli turhaa.

Minä luovuin yrityksestäni, kun nainen ikäänkuin tahtomalla tahtoi pysyä salaperäisenä ja tuntemattomana. Minusta alkoi tämä tuntua hyvin ikävältä.

Oli sitte toimeenpantu suuret naamiohuvit seurahuoneella. Niistä piti tulla oikein erinomaiset. Vaikkakaan en koskaan ole ollut mikään hurjastelun rakastaja, päätin minä kuitenkin toverieni houkutusista taipuneena pukeutua. Kaikki meni hyvin. Minä olin puettu ritariksi rococo-tyyliin, joka hyvin sopi vartalolleni. Valkea liinaperuukki sattui kuin valettu päähäni ja silkkinäamion saatuani olin valmis odottamaan naamioitujen liikkeelle lähtöä. Seremoniamestari komensi kunkin kavaljeerin valitsemaan itselleen naisparin. Minä en kiirehtinyt, vaan odotin kuka jäisi viimeiseksi. Silloin tuli eräs mustalaiseksi puettu nainen ja pyysi käsivarttani. Tunsin punastuvani, kun hänen lämmin käsivartensa tarttui siihen. Orkesteri alkoi soittaa ja äänettömänä liityin minäkin tuntemattoman mustalais-moitieni kanssa kulkueeseen.

Olimme yhden kierroksen kulkeneet jo, kumpikaan sanaakaan sanomatta. Minä tunsin hänen käsivartensa omituisesti värähtelevän ja puristautuvan lämpimämmin kuin luvallista omaani. Tarkemmin asiaa ajateltuani aloin kuitenkin arvella, että ehkä itse vaistomaisesti käytin parini kohteliaisuutta ja luottavaisuutta hyväkseni puristamalla omallani hänen käsivarttaan, joka sentähden värähteli ja vavahteli. Mietin itseni mitä kysyisin; tunsin itseni jokseenkin köyhäksi ajatuksista ja olin jo melkein lähellä noloutta, kun nainen kysyi:

— Puhuuko herra suomea?

Ymmärsin hänen tahtovan alottaa keskustelua ja vastasin iloisesti, hiukan toki ääntäni oudoksi teeskennellen:

— Johan toki! Onhan se äidinkieleni.

— Olipas minulla sitte erinomainen onni. Minä olen kuullut täällä ympärilläni melkein kaikkia kieliä.

— Todellakin!

— Oletteko kotoisin täältä?

— En ole. Olen vain käymässä.

— Pyydän anteeksi, sanoi käsipuolekseni kävijä, jos epäilen sanojanne. Tarpeetonta teidän on ainakin tehdä ääntänne luonnottomaksi, sillä — ja hän nojautui hiukan lähemmäksi ja puoleksi kuiskaten jatkoi — minä luulen tuntevani teidät.

— Erehdytte varmaan, hyvä — en tiennyt sanoisinko neiti tai rouva, sanoin — hyvä epäilijättäreni, sillä siinä tapauksessa, että tuntisitte minut, pitäisi minullakin olla kunnia tuntea teidät. Muuten, saanko koettaa teitä: Minusta on iloista kuulla nimeni teidän suustanne.

— Sitä en kuitenkaan sano, sillä minä olen täällä aivan outo, minua ei tunne yksikään, enkä minä tunne ketään muita kuin teidät ehkä. Jos minä nyt kuitenkin erehtyisin, ei teillä tietysti olisi enään koko iltana syytä puhutella minua.

Aloimme sitte laskea leikkiä edellämme kulkevista naamioiduista. Puheen lomassa katsoin velvollisuudekseni pyytää häntä françaiseen. Velvollisuuteni tuntui minusta kuitenkin miellyttävältä ja oli iloni sentähden suuri kun hän kiittäen lupautui.

Erosimme kumpikin tahollemme hetkeksi ja tunsin mieltäväni yhä enemmän tuohon tuntemattomaan. Mietin jo yksikseni, että olisin varmaan katunut, jos jäin kokonaan pois naamioista.

Kun tanssi alkoi, jouduimme me istumaan second-rivin vasemmalle sivustalle eräälle sohvalle. Olin hyvin huvitettu hänen liikkeittensä sulavuudesta ja katselin ihastellen helminauhoja hänen kaulallaan. Mutta kun hän istuessamme puhui melkein kuiskaamalla, häpesin minä itsekseni ja aloin epäillä vierustoveriani, jonkatähden siirryin hänestä hiukan ulommaksi. Hän huomasi sen ja luki varmaan ajatuksenikin koskapahan sanoi:

— Suokaa anteeksi, että tunnun teistä ehkä epähienolta ja tungettelevalta. Älkää kuitenkaan ajatelko minusta mitään pahaa, sillä minä tunnen olevani oikeutettu käyttäytymään hieman tuttavallisesti teitä kohtaan. Sitäpaitsi ei teidän tarvitse pelätä mitään, sillä minä aion poistua ennen kello kahtatoista.

— Oo, minä pyydän... Enempää en osannut sanoa. Hänen kuiskaava äänensä teki minut vähän rauhattomaksi, mutta tanssiin soitettua laskin minä käteni hänen vyötäreilleen lujasti kuin omani ympärille.

Tanssin loputtua vein hänet naisten tarjoiluhuoneeseen ja kysyin mitä saisi olla, ehkä viiniä.

— Kiitos, pyydän vaan ett'ette tämän mukaan johdu taas huonoihin arveluihin, alentaviin.

Vastaukseksi minä laskin keikarimaisesti käden sydämelleni, kumarsin ja nauroin.

Kun hän sitte viiniä maistaessaan nosti hiukan naamiotaan, näin ainoastaan puoleksi vakavan leu'an ja huulet, jotka vain hiukan aukenivat päästääkseen alas viinipisaran, joka kilpaili värissä huulten kanssa. Kun minä sitä katsoessa unohdin kohottaa lasiani, laski hän naamion alas ja korotti lasinsa tervehtiäkseen. Minä tein samoin ja join lasini pohjaan ja täytin uudelleen.

Tarjoiluhuone alkoi vähitellen tyhjetä. Salista kuului taas soittoa.

— Oletteko pyydetty, kysyin.

— En. Mikä tanssi se on?

— Chaconne.

— Sitäpä olisi hauska katsoa! Suokaa anteeksi — hän kumarsi ja kiitti — olette vapaa velvollisuuksistanne minua kohtaan. Toivon hauskaa jatkoa...

— Aiotteko poistua? Ette suinkaan... Minulla ei ole mitään erityistä halua tanssiin. Käsivartenne... saanko luvan?

Muu yleisö oli mennyt toiset katsomaan, toiset tanssimaan chaconne-tanssia, joka ei ollut vielä aivan jokapäiväistä. Me siirryimme tarjoiluhuoneen läheiseen pikkuhuoneeseen, jossa istumaamme sohvaa tuuhea keinotekoinen palmu suojeli ovelta katsojilta.

— Anteeksi... älkää olko levoton älkääkä ymmärtäkö minua väärin, sanoin istuessani sohvan toiseen nurkkaan. Minä olen etsinyt yksinäisyyttä teidän kanssanne ja te ette ole sitä vastustanut.

— Herra!

— Oi, minä pyydän, kuunnelkaa minua! Sanoitte tuntevanne minut, kai silloin myöskin suotte minulle oikeuden saada tietää oman nimenne?

— Se ei teitä hyödyttäisi, sillä sitä ette tuntisi.

— Selittämätöntä... En tuntisi? Oletteko varma siitä?

— Enemmän kuin varma.

— Siinä tapauksessa tahtonette tehdä hyvin jaottaa naamion kasvoiltanne. Me olemme kahden kesken ja...

— Ja minä alentaisin itseni silmissänne, jos täyttäisin pyyntönne ennenkuin...

Minä repäisin naamion kasvoiltani, mutta kaduin sitä melkein samassa, sillä nainen näytti jostakin tuntemattomasta syystä viivyttelevän.

— Olenko nyt jo oikeutettu pyytämään teidän tekemään samoin?

— Olette, sanoi hän tuskin kuuluvasti.

Minä näin edessäni naisen, jota akkunastani olin katsellut ja jota teattereista ja konserteista olin turhaan etsinyt.

Tietämättä kuinka se tapahtui tartuin hänen käteensä, jota lujasti puristin, samalla kuin silmäni juopuivat hänen katseesensa. Hän irroitti kätensä omastani, katsoi nuhtelevasti ja sanoi:

— Te ette tiedä, että moinen katseenne on synty... tai, minä en tiedä, vaan älkää katsoko niin, sillä...

Me olimme molemmat sekaisin. Minä tunsin, että olin häneen syvästi rakastunut ja että minulta puuttui vain sanoja saadakseni sen ilmausutuksi. Hän näytti siinä niin pelokkaalta ja ikäänkuin aavistaen, että mielessäni oli jotakin pakoittavaa, joka tinki sanoiksi, sanoi hän katkonaisesti:

— Pyydän, älkää puhuko pitemmälle mistään, älkää kyselkö... älkää katselko noin oudosti!

— Enhän minä puhukaan, vaikka minun pitäisi puhua. Ettekö näe, etten minä löydä sanoja enkä...

— Se onkin niin paras. Meille kumpaisellekin on ehdottomasti parasta, että heti lopetamme tuttavuutemme ja eroamme. Meidän ei olisi pitänytkaan tavata toisiamme ollenkaan, vaan minä luulin...

— Lopettaa tuttavuus? Enhän teitä vielä tunnekaan ja kuitenkin luulen tuntevani. Ei! Te ette saa jättää minua!

Minä tunsin, että olin ottanut viiniä ylen paljon. Se sai vereni vilkkaampaan liikkeesen. Minä tartuin hänen käteensä, vedin hänet vierelleni istumaan ja sanoin kiihkeänä:

— Minä olen teitä kauvan ja kovasti rakastanut. Voitteko nyt täyttää toivoni ja sanoa nimenne; vaikka sitte poistuisittekin ijäksi päiväksi?

Hänessä näyttivät risteilevät tunteet taistelevan. Väri poskilla vaihteli vaaleana ja punaisena, kun hän vaivoin sai rukoillen sanotuksi:

— Julius!

Itse tietämättäni nousin seisoalleni ja katsoin kuni ukkosen iskemänä salaperäiseen kaunottareen, joka nimeltäni minut tunsin. Pieni hymynväre suupielissä ja surun ja ilon sekainen ilme hänen kasvoissaan muistuttivat yht'äkkiä mieleeni juhannusyön lapsuuteni ajoilta ja lapsekkaan neitosen, joka silloin polvelleni viattoman päänsä laski. Unohdin elämäni elämän ja kuluneet vuodet kärsimyksineen ja mielessäni oli vain lapsuuteni rakkaus, joka vihdoinkin näytti toteutuvan. Minä laskeuduin hänen vierelleen istumaan, joku ohi kulkeva sulki sattumuksesta avonaisen oven ja me lepäsimme hetken toistemme syleilyssä.

Hänen suudelmansa poltti vielä huuliani ja poskillani viipyi vielä hänen lämpönen henkäyksensä, mutta siinä oli myöskin kyneleitä, joita hän turhaan koetti saada seisahtumaan.

— Miksi *näin sinut vasta nyt?*

— Vielä ei ole myöhäistä, sanoin.

— On, liijan myöhäistä! Meidän täytyy nyt erota ijäksi.

— Ei, me emme eroa koskaan!

— Meidän *täytyy*. Me olemme nytkin olleet jo liijan kauvan yhdessä. Minun velvollisuuteni on poistua ja *teidän* olla enään lähestymättä minua, sillä...

— Sillä?

— *Mieheni* kunnia sen vaatii.

En parhaalla tahdollanikaan muista enempää vaikka koko elämäni ajan tuosta hetkestä alkaen olen koettanut muistella, sanoiko hän muuta. Muistan vaan että istuin tylsästi pöytään nojaten; kun hän hyvästeli ja katsoi minua viimeisen kerran kauvan, kauvan.

Seuraavana aamuna heräsin myöhään vuoteeltani ja tunsin että pääni oli raskas kuin lyijy. Minä olin juonut myöhään yöhön ja aamun valetessa olivat toverit minut saattaneet tiedotonna ja juopuneena kotiin.

Myöhemmin sain kuulla, että nuoruuteni rakastettu oli ulkomailla ollessani sairastanut, eikä ollut voinut uskoa salaisuuttaan kellekään, jonka tähden kirjevaihto hänen puolestaan oli lakannut. Luullen minunkin unhoittaneen hänet oli hän mennyt naimisiin toisen kanssa kuten sain selville, onnettomasti. Minä muutin pois paikkakunnalta, jossa yllä kerrottu tapahtui ja eräältä pisteliäältä toveriltani sain junassa kuulla että luutnantti X— oli tullut Viipuriin sukulaistensa luota rouvaansa hakemaan.

Elämäni tehtävänä on sen jälkeen ollut miettiä ja saada selville, oliko tekomme luvattomuus vaiko varsin rikos, ja kumpiko meistä on syyllisempi, hänkö vai minä. Minä pidät sitä sinä, kysyi tuttavani minulta.

Minä vaikenin ja pudistin päätäni. Vetäsin paperossiani. Se näytti sammuneen jo heti ensimmäisen sytyttämisen jälkeen.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KELTAKUKKIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or

creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.